

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Λ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140 — ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981 | ΑΡΙΘ. 15-16

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«ΧΑΙΡΕ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ»

«Χαῖρε Κεχαριτωμένη»,
— Κων. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ - Ὁμοτ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀποστολικοὶ Πατέρες, Ἰγνατίου Ἀντιοχείας Ἐπιστολαί, Β' Μαγνησιεύσιν Ἰγνάτιος. — Ἀλήθειες μὲ λίγα λόγια. — Ἐὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Πρωτάνεως τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν, Ἐπιδράσεις τῆς βυζαντινῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν στὴ Δύση. — Μητροπ. Κοζάνης Διονυσίου, Ὅχι καταλυταί, οἰκοδόμοι. — Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. — Φ. Κόντογλου, Ἡ Ἑλληνικὴ Κιβωτός. — Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Ἡ Παναγία μανούλα. — Φώτη Κόντογλου, Ἡ Παρθένος. — Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἡ ἑλληνορθόδοξη Παράδοση, οἱ φορεῖς καὶ οἱ ἐκφράσεις τῆς. — Βασ. Μουστάρκη, Ἀπὸ τὸν ρυθμὸν Ψαλμοῦ. — Πρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Προσηλυτισμός: ἡ «ἀγνή λατρεία» τῶν χιλιαστῶν. — Ἰω. Φουντούλη, Καθηγ. Παν(μίου) Θεσσαλονίκης, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλης ἀπορίας. — Ἐπίκρατα.

Τὴν σὴν δεξάζουσι κοίμησιν ἐξουσίαι, θρόνοι, ἀρχαί, κυριότητες, δυνάμεις καὶ Χερουβείμ καὶ τὰ φρικτὰ Σεραφείμ. Ἀγάλονται γηγενεῖς, ἐπὶ τῇ θείᾳ σου δόξῃ κοσμούμενοι. Προσπίπτουσι βασιεῖς σὺν ἀρχαγγέλοις, ἀγγέλοις καὶ μέλπουσι: Κεχαριτωμένη, Χαῖρε, μετὰ σοῦ ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κόσμῳ διὰ σοῦ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1 — Ἀθήναι 140. Προϊστ. Τυπογραφείου Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 7787.078.

**ΑΛΗΘΕΙΕΣ
ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ**

Μερικοί νομίζουν ότι πιστεύουν ὀρθά, ἐνῶ δὲν ἐφαρμόζουν τὶς ἐντολές. Κι ἄλλοι κἀνοντάς τες περιμένουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡσὰν μισθὸ πού τοὺς χρωστιέται. Καὶ οἱ δύο ἔσφαλαν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

★

Ἄληθινὴ γνώση εἶναι ἡ ὑπομονὴ στὰ θλιβερά καὶ τὸ νὰ μὴ αἰτιώμεθα τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὶς συμφορές μας.

★

Ὅποιος κάνει τὸ καλὸ καὶ ζητάει ἀνταπόδοση, δὲν δουλεύει στὸ Θεό, ἀλλὰ στὸ δικό του θέλημα.

★

Ὅπως τὸ μοσχάρι πού δὲν ἔχει γνώση, κυνηγώντας τὰ χόρτα, καταντάει στὸν γκρεμό, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ χάνεται ἀποπλανημένη σιγά-σιγά ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς.

★

Δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάση ὁ νοῦς, χωρὶς νὰ ἡσυχάση τὸ σῶμα. Οὔτε νὰ διαλυθῇ τὸ μεσότοιχο ὅπου τὸ χωρίζει, χωρὶς ἡσυχία καὶ προσευχῇ.

★

Ἀκούγοντας ὅτι οἱ ἔσχατοι θὰ γίνουν πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, νὰ νοῆς ὅτι θὰ γίνουν πρῶτοι καὶ ἔσχατοι στὶς ἀρετὲς καὶ στὴν ἀγάπη.

★

Ὅταν ἀμαρτήσης, μὴ κατακρίνης τὴν πράξη, ἀλλὰ τὸν λογισμό. Γιατὶ ἐὰν δὲν προέτρεχε ὁ νοῦς, δὲν θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ σῶμα.

★

Δίκτυο πολὺπλοκο εἶναι ἡ μέθοδος τῆς κακίας καὶ ὅποιος μπλέξη σ' αὐτό, λίγο ἀν ἀμελήσῃ σφίγγεται ἀπὸ παντοῦ.

★

Σπόρος δὲν μπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ χωρὶς χῶμα καὶ νερό. Καὶ ἄνθρωπος δὲν θὰ ὠφεληθῇ χωρὶς θεληματικούς κόπους καὶ θεία ἀντίληψη.

★

Ἐὰν θέλῃς μὲ σύντομο λόγο νὰ ὠφελήσῃς ἐκεῖνον πού σ' ἐρωτᾷ γιὰ νὰ μάθῃ λόγο Θεοῦ, δεῖξε του τὴν προσευχῇ, τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ τὴν ὑπομονὴ στὶς δεινὲς περιστάσεις. Γιατὶ ὅλα τὰ καλὰ μ' αὐτὰ θρίσκονται.

(Μᾶρκος ὁ ἀσκητής)

**ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ
ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
Β'. ΜΑΓΝΗΣΙΕΥΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ***

Τοῦ κ. ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗ

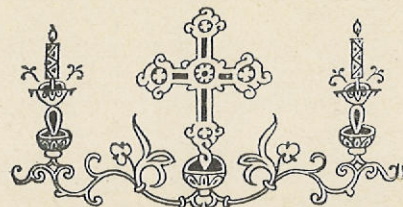
Ἀκαδημαϊκοῦ

Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

II. Σ χ ό λ ι α

Ὁ ὄρος «τ ὀ π ο ς» λαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστ. συγγραφέων ὑπὸ πολλαπλῆν σημασίαν. Ὅμοιως καὶ ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ. Ἐν τῇ Π. Δ. ἀπαντᾷ ἡ λ. 602 φορές, ἐν δὲ τῇ Κ. Δ. 30. Ὁ ὄρος «τ ὀ π ο ς» ἐν τῇ ἀνωτέρῳ χωρίῳ λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς «ὀ δ ο ὕ» ἢ τῆς πορείας τῆς «ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου», ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐ λ ο υ ς», ἦτοι τοῦ τέρματος, εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει ὁ ἄνθρωπος, ἀναλόγως τῶν ἀγαθῶν ἢ κακῶν πράξεών του, τὰς ὁποίας ἐν ζωῇ διέπραξεν, ὁπότε καταλήγει «εἰς τ ὀ ν ἴ δ ι ο ν τ ὀ π ο ν», τὸν «τόπον», ὃν ὁ ἴδιος προητοίμασε διὰ τῶν ἰδίων πράξεων. — Ὁ «τόπος» τῶν ἀμαρτωλῶν χαρακτηρίζεται ἐν τῇ Κ.Δ. «ἄνυδρος» (Ματθ. 12,43, Λουκ. 11,24), ἐνῶ ὁ τῶν δικαίων χαρακτηρίζεται «ἅγιος» τόπος (Ματθ. 24,15). Ἡ φράσις «εἰς τὸν ἴδιον τόπον» ἀπαντᾷ ἐν Πράξ. 1,25 καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν προδόσαντα τὸν Κύριον Ἰούδαν. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐννοίαν λαμβάνεται καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ἐρμᾶ, Παραδ. Θ', 4,7. 5,4. 12,4. — Θὰ ἀνέμενέ τις, ὡς ἀκόλουθον τῆς πρώτης ταύτης παραγράφου, τὸ συμπέρασμα, ἕπερ θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο: «Ὡς ἐκ τῶν λεχθέντων συναγεται ὀφείλει κάθε χριστιανὸς ὡς «ἴδιον τόπον» νὰ ἐπιλέξῃ τὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος. Ἀλλ' ὁ ἱερός συγγραφεὺς εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον πρεκτείνει τὴν ἐννοίαν τῆς φράσεως του δι' εὐρυτέρας διασαφήσεως καὶ διὰ νέων παραδειγμάτων συγκρίσεως, χάριν ἐμφάσεως καὶ παρορμήσεως εἰς ἐπιλογὴν τοῦ «ἀγίου» βίου ὑπὸ τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 146 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

Ἐπιδράσεις τῆς βυζαντινῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν στή Δύση

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σημαντικὴ ἐπίδραση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς στὴν Εὐρωπαϊκὴ Δύση εἶναι ἔκδηλη στὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας τῶν Διακονισσῶν.

Στοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες ἦταν σχεδὸν ἄγνωστη στὴ Δύση ἡ χειροτονία τῶν διακονισσῶν, ἡ ὁποία ἦταν ἐξ ἀρχῆς γνωστὴ στὴν Ἀνατολή. Στὴ Δύση οἱ χειροτονημένες διακόνισσες ἐθεωροῦντο ὡς θεομὸς ἀνατολικός. Μάλιστα δυτικὲς σύνοδοι, ὅπως ἡ σύνοδος τῆς Ὁράγγης (Consilium Arausicanum) τὸ 441, ἡ σύνοδος τῆς Εραον (Consilium Epaonense) τὸ 517 καὶ ἡ Β' σύνοδος τῆς Ὁρλεάνης (Consilium Aurelianense II) τὸ 533 ἀπαγορεύουν τελείως τὴ χειροτονία τῶν διακονισσῶν.

Παρὰ ταῦτα, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ παραδείγματος τῶν ἑλληνορθόδοξων κοινοτήτων τῆς Ἰταλίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἄρχισε νὰ εἰσάγῃ τὸν θεομὸ τῶν χειροτονημένων διακονισσῶν. Αὐτὲς ὁποσδήποτε ὑπῆρχαν τὸν θ' αἰῶνα στὴν Ἰταλία. Ὅπως μαρτυρεῖ τὸ Liber pontificalis, ὅταν ὁ πάπας Λέων ὁ Γ' καὶ ὁ Κάρολος ὁ μέγας εἰσέρχονταν θριαμβευτικὰ στὴ Ρώμη, ἐξῆλθε γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχθῆ ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς «cum diaconissis et nobilissimis matronis» (μετὰ διακονισσῶν καὶ εὐγενῶν δεσποινῶν). Χαρακτηριστικὸ ἐπίσης εἶναι ὅτι ἡ συλλογὴ «Ordo Romanus antiquus de divirae Catholicae ecclesiae officiis et ministeriis» περιέχει τὴν «Ordo ad diaconam faciendam», πού διαμορφώθηκε στὴ Δύση τὸν 9^ο ἢ 10^ο αἰῶνα.

Ἡ «Ordo ad diaconam faciendam» ἀκολουθεῖ σὲ πολλὰ οὐσιώδη τὴν ἑλληνικὴν «τάξιν ἐπὶ χειροτονία

διακονίσης». Χαρακτηριστικὰ σημεῖα π.χ. εἶναι ἡ χρῆση τοῦ διακονικοῦ ὠραρίου, ἡ σύνδεση τῆς ἱεροτελεστίας μὲ τὴ Θεία Λειτουργία, ἡ διεξαγωγή τῆς ἱεροτελεστίας αὐτῆς μπροστὰ στὸ θυσιαστήριον, ἡ σύνδεση τοῦ θεομοῦ τῆς διακονίσης μὲ τὸν θεομὸ τῆς ἡγουμένης¹.

Τὸ ὅτι στὴ διαμόρφωση τοῦ ρωμαϊκοῦ τυπικοῦ συνετέλεσε καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων τῆς Ἰταλίας συνάγεται ἀπὸ μερικὲς χαρακτηριστικὲς μαρτυρίες. Ὅταν ὁ ἅγιος Νεῖλος ὁ νεώτερος (910 - 1005) μετέβη στὴν Κάπουα, ὅπως ἀναφέρει ὁ βιογράφος του Βαρθολομαῖος, «ἔτρεχον ἅπαντες κατὰ τὰς λεωφόρους τοῦ θεάσασθαι τὸν τίμιον αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ μετασχεῖν τῆς αὐτοῦ εὐλογίας. Ἐν οἷς μία διάκονος ἡγουμένη μοναστηρίου..., συναγαγοῦσα τὰς ὑπ' αὐτὴν παρθένους, ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὁσίου».

Τὸ ὅτι τὸν 9^ο αἰῶνα ὁ ἑλληνικὸς θεομὸς τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν γνώρισε κάποια διάδοση στὴν Ἰταλία, ἀποδεικνύεται ἀπ' τὸ ὅτι κατὰ τὸν 11^ο αἰῶνα στὴν περιοχὴ τῆς Ρώμης ἀναφέρονται μερικὲς διακόνισσες καὶ συγχρόνως ἡγουμένες (λ.χ. Euphemia, Odocia, Alvisinda, Eufrosina, Agathe καὶ Sergia)².

Καὶ στὴ χειροτονία τῶν σημερινῶν διακονισσῶν τῶν προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν ἀγγλικανικῶν καὶ ἐπισκοπελιανῶν ἐκκλησιῶν χρησιμοποιεῖται συχνὰ ἡ ἑλληνικὴ εὐχή, πού ὑπάρχει στὸ βιβλίον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Μὲ τὴν εὐχὴ αὐτὴ παρακαλεῖται «ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργός, ὁ πληρῶσας Πνεύματος Μαριάμ καὶ Δεβόρραν καὶ Ἄνναν καὶ Ὀλδαν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ Υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικός, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμενος τὰς φρουρούς τῶν ἁγίων πυλῶν» παρακαλεῖται νὰ «ἐπίδη ἐπὶ τὴν δούλην τὴν προχειριζομένην εἰς διακονίαν», νὰ δώσῃ «αὐτῇ Πνεῦμα ἅγιον» καὶ νὰ «καθαρίσῃ αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος», πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον»³.

1. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 54, 59 - 60.

2. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἑλληνοϊταλικαὶ σχέσεις καὶ ἐπαφαὶ ἐπὶ λειτουργικῶν ζητημάτων περὶ τὸν 9^ο αἰῶνα, Padova 1973, σελ. 9 - 10 (265 - 266).

3. Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, βιβλ. Η', κεφ. 19'-κ', Migne Ἐ.Π. 1, 1116 - 1117.

ΟΧΙ ΚΑΤΑΛΥΤΑΙ, ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ

Του Σεβ. Μητροπ. Κοζάνης
κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦλθε στὸν κόσμον καταλύτης, ἀλλὰ «τελειωτής». Δὲν ἦλθε γιὰ νὰ κρημνίσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ οἰκοδομήσῃ. Δὲν ἦλθεν «ὡς κρὶν ἄλλ' ὡς σωστὴ τὸν κόσμον». Ἦλθε πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς ἀναμορφωτὴς τῶν ἀνθρώπων. «Ὁ ὁ ἦ λ θ ο ν κ α τ α λ ῦ σ α ι», εἶπεν, «ἀλλὰ πληρώσα ι».

Αὐτὸ τὸ «πληρώσα ι» ἔχει διπλὴ σημασία. Ἦλθε πρῶτα γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὶς δέκα ἐντολὰς μὲ τὴν καινὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Ἦλθεν ἔπειτα γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ σ' ὅλην τὴν πληρότητα τὸν μωσαϊκὸ Νόμον καὶ νὰ δώσῃ τὴ δυνατότητα νὰ τὸν ἐκτελέσουν κι οἱ ἄνθρωποι.

Ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἔργο κι ἐμεῖς ἔχομε στὸ βίωμα ὅχι νὰ κρημνίσουμε, ἀλλὰ νὰ χτίσουμε. Ὅπως ἐκεῖνος κι ἐμεῖς δὲν ἤθαμε «καταλύσα ι», ἀλλὰ «πληρώσα ι». Ἐκεῖνος εἶπε πὼς «ὡς τὰ ἔν ἢ μί α κ ε ρ α ί α ο ὐ μ ἦ π α ρ ἔ λ θ η...». Ἐμεῖς πὼς θὰ γίνουμε καταφρονητὰ τῶν αἰώνων ἀξίων καὶ καταλυτὰ τοῦ θείου Νόμου, γιὰ νὰ βάλουμε στὴ θέσιν τους τὰ δικὰ μας εἰδωλα;

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο σκέπτονται σήμερα οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ λύσουν τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς των, τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς, εἶναι ἀκριβῆς ἡ ἀνησις, ἡ κατάλυσις τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ. Ἐμπνέονται συστήματα, καταστρώματα σχέδια, θέτουν σ' ἐφαρμογὴ μεθόδους... Ὅλα ἀνθρώπινα καὶ τελείως ἔξω ἀπὸ τὸ αἰώνιο θέλημα καὶ πολὺς φορὲς κι ἐναντία πρὸς τὸ Νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἀντὶ γιὰ ἐκτελεσθῆναι—ποῦ πρέπει νὰν' οἱ ἄνθρωποι— τοῦ θείου θελήματος, γίνονται καταλυτὰ, μὲ τὴν αὐταπάτη πὼς κάτι καλύτερο δικό τους ἔχουν νὰ βάλουν στὴ θέσιν του. Σὲ μιὰ δαιμονικὴ παραφορὰ τους οἱ ἄνθρωποι «τὸ ὁ α ἰ ὠ ν ο ς τ ο ὗ τ ο υ» ὁρμοῦν γιὰ νὰ κρημνίσουν τὰ πάντα. Θαρροῦν πὼς ἡ ζωὴ δὲν ἔχει στερεὰς βάσεις, πὼς τὰ θεμέλια τῆς εἶναι σαθρά. Ξεθεμελιώνουν λοιπὸν τὴ ζωὴ γιὰ νὰ τὴ στηρίξουν ἐπάνω σὲ νέα θεμέλια.

Ἔτσι, πιστεύουν, θ' ἀνατείλῃ μιὰ νέα ἐποχὴ! Καινούργιες μέρες περιμένουν τὸν κόσμο! Ἡ γῆ θὰ γίνῃ παράδεισος! Θὰ λείψῃ ἀπὸ τὴ ζωὴ ἡ ὀδύνη, ἡ λύπη κι ὁ στεναγμὸς... Κι ὅμως! Κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅσο κι ἂν εἶναι εἰλικρινὴς στὶς προθέσεις του, νὰ πειραματίζεται πάνω στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Νὰ κρημνίσῃ τὸν κόσμο, μὲ τὴ δικαιολογία καὶ τὴ ματαία καύχησι πὼς θέλει καὶ μπορεῖ νὰ τὸν ξαναχτίσῃ καλύτερο.

«Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι...». Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ ἄλλο θεμέλιο «παρὰ τὸν κείμενον». Κι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς.

Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἔξ Οἰκονόμων

200 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του (1780-1980)*

Τοῦ Σεβ. Μητροπ. Γρεβενῶν

κ. ΣΕΡΓΙΟΥ

Καὶ τονίζει ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀνάγκην τῆς ὀλοφύχου συμμετοχῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπιλέγων: «Ἡμᾶς τοὺς νῦν ζώντας συνεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων νὰ τινάξωμεν τὸν ζυγὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀνομίας καὶ νὰ ἴδωμεν ἐλευθέραν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐποχὴ μακαρία, ὁ τύραννος πίπτει, ὁ Σταυρὸς θριαμβεύει καὶ τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἀναγεννᾶται, πρὸς ταύτην τὴν θεῖαν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Πατρὸς φωνὴν δὲν ἔμεινεν κωφὸς κανεὶς γνήσιος Γραικός... νεῦρα τοῦ πολέμου καὶ ἐλατήρια τῆς νίκης εἶναι τὰ χρήματα. Ἄν τῶ ὄντι ἀγαπάτε νὰ νικήσῃ ἡ Πατρίς πρέπει νὰ καταβάλλητε... Εὐτυχέστερος εἶναι ἐλεύθερος πτωχός, παρὰ σκλάβος τῶν Ἀγαρηνῶν δεδεμένος μὲ ἄλυσιν χρυσῆν... συσκέπτεσθε φρονίμως χωρὶς πείσματα καὶ μάχας καὶ πάθη σατανικά, φιλοτιμείσθε νὰ υπερβαίνητε ἀλλήλους εἰς τὸ καλόν, συνεισφέρετε γενναίως καὶ μεταχειρίζεσθε φρονίμως τὰ συνεισφερόμενα».

Ἄλλὰ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ δρᾶσις τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν μεγάλην ρωσικὴν πόλιν θὰ ἤμποροῦσε νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν λέξιν «ἐμψυχωτής». Θέρμαινε μὲ τοὺς λόγους του τὰς παγωμένας ψυχὰς, ζωογονοῦσε τὰς καρδίας μὲ τὴν αἰσιοδοξίαν του, μὲ τὴν πίστιν του, μὲ τὴν ἐλπίδα του.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἔργου τοῦ σοφοῦ Θεσσαλοῦ ὑπῆρξε μεγάλη ὅσο ζοῦσε. Τὰ πνευματικὰ ρωσικὰ ἱδρύματα τὸν ἐτίμησαν ποικιλοτρόπως διὰ τὴν δρᾶσιν του καὶ διὰ τὰ γλωσσολογικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔγραψεν εἰς ρωσικὴν γλῶσσαν. Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδημία τῆς Μόσχας τὸν ἀνεκίρηξεν «εταῖρον» τῆς. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία Πετροπόλεως τὸν ἀνέδειξεν σύνεδρόν τῆς. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α' τὸν παρασημοφόρησεν.

Ἔτσι τιμημένος πλέον ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἔρχεται εἰς τὴν Πατρίδα τὸ 1834. Ἐν Ἑλλάδι διαμένων ἔδρασεν συγγράφων καὶ κηρύσσων, ἐνῶ οἱ πάντες παρεδέχοντο τὴν βαθεῖαν μόρφωσιν τοῦ περιωνύμου ἀνδρὸς καὶ τὴν ἀπέραντον ἰκανότητα εἰς τὴν ρητορείαν.

Ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς συντηρητικῆς μερίδος ἡ ὁποία δὲν συνεφώνει μετὰ τῆς μερίδος τοῦ ἐτέρου σοφοῦ Θεσσαλοῦ κληρικοῦ, Ἱερομονάχου Θεοκλήτου Φαρμακίδου, ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον, ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐκίρηξεν ἑαυτὴν Αὐτοκέφαλον, ἐν ἔτει 1833 ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας τοῦ Βαυαροῦ Ὁθωνος.

Χαρακτηριστικῶς ἐγράφη περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου τοῦ ὑμνουμένου ἀνδρὸς ὅτι ἠγέρθη «ὡς τραχὺς πρόμαχος καὶ ἀκοίμητος δορυφόρος καὶ λεοντῶδες σπαρακτικὸν θηρίον», κατανικήσας ἔτσι διὰ τοῦ γιγαντιαίου κύρους

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 153 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

αυτοῦ καὶ τῆς χαλυβδίνου θελήσεώς του, τὰς δοξασίας τοῦ Φαρμακίδου, αἱ γνώμαι τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὰ παλαιὰ καθιστώτα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Κ. Οἰκονόμος εἶχεν ἀφιερῶσει πάσας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. Τὴν ὄλην δὲ προσφορὰν καὶ θυσίαν τοῦ ἑαυτοῦ του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα κατέδειξεν ἀκόμη ὅτε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1857 ἀπερχόμενος, μὲ τιμὰς ἀντιστρατήγου, ἐκ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, ἀφῆκεν διὰ διαθήκης ἀξιόλογα κληροδοτήματα πρὸς διαφόρους εὐαγεῖς σκοπούς.

Μὲ ἕναν λόγον, εἰς τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ διαφαίνεται ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ πνεύματός του καὶ ἡ ἀγιότης τῆς ψυχῆς του, ὥστε νὰ λέγεται διὰ πολλοστὴν φορὰν ὅτι ἡ ἔνδοξος Ἑλλάς ἐξέθρεψεν, ὄχι μόνον εὐημεροῦσα ἀλλὰ καὶ δυσπραγοῦσα ἀκόμη, ἀνδρας εὐκλεεῖς καὶ ἔραστὰς τῆς σοφίας.

Κατέλιπεν δὲ εἰς ἡμᾶς ὁ μέγας τῆς Ὁρθοδοξίας μαχητῆς παρακαταθήκην τὸν βίον του τὸν φωτεινὸν καὶ τὰ πολυπληθῆ συγγράμματά του, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκωμεν τὰς κατευθυντηρίους γραμμάς τοῦ ὀρθῶς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἡ ὁποία εἶναι «στύλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας» καὶ τῆς ὁποίας εἰμεθα μέλη ἐκ μέρους καὶ ἡμεῖς οἱ κληρικοὶ ὑπηρετοὶ ἐλάχιστοι.

Αὕτη λοιπὸν ἡ φωτοβόλος ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἑλληνικὴ προσωπικότης, ἡ ζῶσα καὶ μετὰ θάνατον, ἰδοὺ νοερώς μεθ' ἡμῶν παρευρίσκειται καὶ ἀναφωνεῖ ὅ,τι ἄλλοτε ἐξεφώνει πρὸς τὸν Ἐθνομάρτυρα Πατριάρχην «ἐν αὐτῷ ἐναποθέτων τὴν ἐπίτευξιν τῆς τελείας εὐτυχίας τῆς ζωῆς, εἰς τὸ νὰ παραμένω διαπράττων πάντοτε ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ὠφέλιμα καὶ ἀρεστὰ εἰς τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν. Ταύτην τὴν καλὴν ὁμολογίαν ὁμολογήσατε καὶ ὑμεῖς καὶ ποιήσατε αὐτὴν θεμέλιον τοῦ βίου ὑμῶν», προτρέπει καὶ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν τῶν τιμώντων τὴν μνήμην αὐτοῦ.

Ναί, μεγάλε διδάσκαλε τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν, διὰ τῆς καλλιιεργείας τοῦ γονιμιωτάτου νοός σου καὶ διὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας σου ἐπεβεβαίωσας τὴν ἀγιογραφικὴν ἀλήθειαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι «βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένος».

Κατεκόσμησας τὴν ὠραιότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἕνα σύγχρονον φωστῆρα, τὸν ὁποῖον ὑπερήφανα δυνάμεθα νὰ ἐπιδεικνύωμεν καὶ νὰ λέγωμεν εὐθαρσῶς τοῖς πᾶσι τὸ «Ἔρχου καὶ ἴδε», ὁποίας προσωπικότητος, ὁποίους φωτεινοὺς ἀστέρας ἀναδεικνύει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία.

Ἴδου διατὶ τὴν ἱεράν μορφήν σου τὴν χρησιμοποιοῦμεν ὡς λαμπερὸν καὶ φωτεινὸν στόλισμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πανθέου.

Ἐν τῷ προσώπῳ σου εἰκονίζεται τὸ μεγαλεῖον τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶσαι ἀληθῶς ὁ σύγχρονος ὑπέρμαχος καὶ τροπαιοῦχος νικητῆς τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

Δικαίως καυχᾶται σήμερον καὶ ἡ γενετείρά σου Τσαρίτσανη, διότι τὸ ὄνομά της, συνδεθὲν μετὰ τοῦ ὀνόματός σου, ἐδοξάσθη καὶ ἀπηθανάτισθη.

Χαίρει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ μνήμῃ σου, ἐμπνευσμένε Προφήτα.

Ἀναπαύου μέχρι τῆς Ἡμέρας τῆς Μεγάλης καθ' ἣν θὰ ἀκούσης τὸ «εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου, πιστὲ καὶ φρόνιμε οἰκονόμε».

(Τέλος)

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΙΒΩΤΟΣ

Τοῦ Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ (†)

ΕΙΔΩΝ - ΕΙΔΩΝ σκουλήκια κατατρῶνε τὴν καυμένη τὴν Ἑλλάδα, τὴ γέρικη Κιβωτὸ ποῦ μέσα της κατάφυγε ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ καὶ γλύτωσε ἀπὸ τὸν κατακλισμό. Μέσα σὲ κείνη τὴν ἄλλη, τὴν παλιὰ τὴν Κιβωτό, κλείστηκε ὁ Νῶε κ' οἱ λιγοστοὶ δίκαιοι καὶ γλυτώσανε ἀπὸ τὸ πνίξιμο μέσα σὲ τούτη τὴ νέα Ἑλληνικὴ Κιβωτὸ γλυτώσανε οἱ χριστιανοὶ οἱ ἀληθινοί, ἔχοντας μαζί τους τὰ σύμβολα τῆς ἀρχαίας λατρείας τοῦ Χριστοῦ, ποῦ βαστᾶ ἀνάλλαχτη ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ἀποστόλων ἴσαμε σήμερα. Καὶ κλειδοκράτορας στάθηκε ἡ ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, «ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία». Τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ διατηρήθηκε ἀχάλαστο, ἀπλὸ καὶ βαθύ, πονεμένο καὶ γεμάτο ἐλπίδα, ταπεινὸ μὲ ἐγκαρτέρηση, μ' ἐκεῖνο τὸ μυστικὸ φέγγος ποῦ δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλο τίποτα, παρεκτὸς μόνο στὸ Εὐαγγέλιο. Μοναχὰ ἡ Ὁρθοδοξία βάσταξε σὰν ἀκριβὸ θησαυρὸ τὴν ἀρχαία παράδοση, δίχως νὰ ξεφύγει καθόλου ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα δὲν τὸ νοιώθει κανένας μὲ τὸ μυαλό, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδιά. Ὅποιος γνώρισε ἀθινὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πνευματικὴ εὐωδία του, νοιώθει καθαρὰ πὸς μονάχα τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας ἔχει ἀνταπόκριση μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς καὶ ὅσα βγήκανε ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία. Οἱ ἀγιασμένες τέχνες της ἐκφράσανε σωστὰ καὶ ἀληθινὰ τὸ πνεῦμα ποῦ εἶναι κλεισμένο μέσα στὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο, χωρὶς νὰ τὸ παραμορφώσουνε, ὅπως ἔγινε ἄλλοῦ, ποῦ τὸ πήκανε γιὰ ἕνα βιβλίο σὰν τ' ἄλλα βιβλία καὶ τὸ εἰκονογραφήσανε οἱ ζωγράφοι καὶ τὸ τραγουδήσανε οἱ ποιητὲς κ' οἱ μουσικοί, κάνοντας ἔργα βγαλμένα ἀπὸ τὴν ἐπιδειξισύνη καὶ τὴ φαντασία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ τὴν εὐσέβεια καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς κατάνυξης, ὅπως γίνηκε στοὺς τεχνίτες τῆς Ὁρθοδοξίας... Ὁ χαρακτήρας τοῦ Εὐαγγελίου ἀποτυπώθηκε πιστὰ στὰ ἔργα τῆς Ὁρθοδόξου ἀγιογραφίας, τῆς ὕμνωδίας καὶ τῆς μουσικῆς ποῦ ἔκανε τὸ Βυζάντιο. Ἡ καρδιά θερμαίνεται ἀπὸ τὸ θησαύρισμα τοῦ Εὐαγγελίου μὲ κάποια θέρη πνευματικὴ ποῦ δὲν μοιάζει μὲ τίποτ' ἄλλο.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΜΑΝΟΥΛΑ

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἔχω μιὰ συγκομιδὴ παναγιῆς. Ὁδοιπόρος τῆς ἑλληνικῆς γῆς, περιηγητῆς ξένων τόπων, ἀκροατῆς κατασκευαίων αἰνῶν καὶ θρήνων, ἀναγνώστης καθαγιασμένων κειμένων, ἄνθρωπος «κεκοπιακῶς καὶ πεφωτισμένος», ὅποια πέτρα καὶ ἂν σηκῶσω θὰ βρῶ καὶ μιὰ παναγιά, νὰ μὲ προσμένῃ καὶ νὰ στηλῶνῃ τὰ μάτια τῆς στὰ μάτια μου. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ ταπεινὴ πατρογονικὴ κληροδοσία κρατῶ σιμὰ μου μιὰ Παναγιά, φερμένη ἴσαμε τοὺς πολυτάραχους τοὺτους καιροὺς ἀπὸ τὰ χροῖνια τῶν παιδικῶν εἰδυλλίων, ἀπὸ τοὺς μακρινοὺς παραδείσους, ποὺ μάτια πιά ἢ πονεμένη ἀνάμνηση τοὺς ἀναζητεῖ. Καὶ κάθομαι πολλές φορές καὶ προσπαθῶ νὰ ξαναζήσω θαυμαστὲς ὥρες περισυλλογῆς, σὲ μεγαλώνυμες καθέδρες τῆς ὁμαδικῆς λατρείας, σὲ ἀκροπελαγίσια μοναστήρια, σὲ σκυθρωπὲς κόγχες, σὲ γραφικὰ χαλάσματα, σὲ διάσημες πινακοθήκες καὶ πάντα νιώθω τὰ ἴδια μάτια νὰ μὲ παρακολουθοῦν γεμάτα συμπόνοια.

Κι ἀπὸ ὅλες τοῦτες τὲς μορφές, ποὺ σχηματίζουν τὴ μιὰ μορφή, τὴν πολλαπλῆ, τὴν ἀνάριθμη, τὴν ἀνεξάντλητη, τὴν παναγιά τῶν κοπετῶν, τῶν δακρύων καὶ τῶν ἰλασμών, τὴν Παναγιά τῆς καταφυγῆς καὶ τῆς προστασίας, ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ ξεχωρίσω παρὰ τὸ γλυκὸ πρόσωπο τῆς βασανισμένης μάνας, τῆς μάνας ποὺ ἀνῆκει σ' ὅλα τὰ παιδιά τοῦ κόσμου τοῦτου, καὶ ποὺ προστατά τῆς εἴμαστε ὅλοι παιδιά καὶ σὲ κάποιες ὥρες ἄκρας ὀδύνης κλαυθμηρίζοντα νήπια.

Αὐτὴ ἡ Παναγιά ἢ μανούλα, ἢ φτωχικὴ, ἢ ταπεινὴ, ἢ μελαγχολικὴ, ἢ ὀρφανεμένη, ποὺ ἔχει στερηθῆ τὸ μοναχὸ παιδί, εἶναι ἢ πιὸ ζεστή, ἢ πιὸ ἀνθρώπινη καὶ πιὸ κατανυκτικὴ. Ὑπερτατο σύμβολο, στερνὴ παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα. Εἶναι ἀληθινὰ ἓνα χαρακτηριστικὸ, ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πλάσσει καὶ μιὰ δική τους παναγιά ὃ καθένας, μιὰ Παναγιά γιὰ τὸν καθένα, γιὰ τὴν κάθε ὥρα γιὰ τὸ κάθε κατατόπι, γιὰ τὴν κάθε διάθεση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ. Μὰ καὶ πάλι μέσα σὲ

κάθε μιὰ ἀπὸ τοῦτες τὲς Παναγιῆς ἀγρυπνεῖ ἢ Παναγιά μανούλα, αὐτὴ ἢ ρίζα, ποὺ βλασταίνει σ' ὅλα τὰ χῶματα — καὶ τὰ πιὸ ἄδρῶσα καὶ τὰ πιὸ ἀκαρπα. Εἶναι ἢ Παναγιά, ποὺ ἀπλώνει τὴν πλατιά τῆς ἀρχαγγελικῆς φτερούγα ἀπάνω ἀπὸ τὲς Πολιτείες, ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους, ἀπάνω ἀπὸ τὲς στεριῆς καὶ τὲς θάλασσες, ποὺ πεζοπορεῖ στὰ κατάψηλα βουνά, ποὺ ἐμφυλώνει τὸν πολεμιστῆ, ποὺ πρᾶϋνει τὴν θέρμη τοῦ ἀρρώστου, ποὺ συνομιλεῖ μὲ τὸ φυλακισμένο, ποὺ παρηγορεῖ τὸν κουρασμένο, ποὺ ἐνισχύει τὸν ἀπελπισμένο, ποὺ συντροφεύει τὸν ξενητημένο, ποὺ καθεται ἢ συχα - ἢ συχα, τὴν ἔσχατη ὥρα σιμὰ στὴν κλίνη τοῦ μελλοθανάτου.

Εἶναι ἢ προσωποποιημένη δίψα τῆς μητρικῆς ἀγάπης, ἢ πείνα τῆς στοργῆς, ἢ ἔκφραση τῆς ἀνάγκης, ποὺ αἰσθάνεται καὶ ὃ πιὸ καταφρονημένος καὶ ὃ πιὸ ἀπὸ τὴ βιοτικὴ περιπέτεια ψυχικὰ σκληραγωγημένος γιὰ λίγη τρυφερότητα, γιὰ λίγη ἀγάπη. Καὶ ἢ θεῖα μητέρα γίνεται ἢ πιὸ ἀνθρώπινη ἀγάπη, ἢ πιὸ συγκρατατικὴ, ἢ πιὸ συγγνωμονικὴ, ἢ πιὸ ἀνυστερόβουλη καὶ ἀνυποψίαστη, ἢ ἀγάπη ποὺ εἶναι πλασμένη ἀπὸ πολλὴ θλίψη, ποὺ ἔχει μέσα τῆς ὅλα τὰ ὄνειρα τῶν παρθένων, ὅλα τὰ χαμόγελα τῶν παιδιῶν, ὅλες τὲς προσδοκίες τῶν βασανισμένων — γιὰ μιὰ λύτρωση, γιὰ μιὰ καλλίτερη.

Ἄναθυμᾶμαι τὴν ὥρα τοῦτη ἐκεῖνο τὸ χλωμὸ πρῶινὸ τοῦ σαράντα, τὴ μεγάλη ὥρα, ποὺ ἓνας λαὸς ξεγελασμένος καὶ πληγωμένος στὰ ἱερώτερα του ξεκινούσε γι' ἀπάνω ἀποφασισμένους νὰ ζῆση λεύτερος ἢ νὰ πεθάνῃ. Ἀπὸ τὲς ἀνυπόταχτες μαδάρες τῆς Κρήτης καὶ τὲς χρυσῆς ἀμμουδιῆς τῶν Κυκλάδων καὶ τοὺς εὐφορους κάμπους τοῦ Μοριά καὶ τὲς βραχοτοπιῆς τοῦ Αἰγαίου καὶ ἀπὸ τὲς ψηλῆς κορφῆς τῆς Ρούμελης καὶ ἀπὸ παντοῦ ἀνέβαινε, ἀνέβαινε ὃ λαός, μὲ μιὰ βουλή μὲ μιὰ γνώμη. Ἦταν οἱ μεγάλες στιγμῆς τοῦ τόπου τοῦτου, αὐτῆς ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν ν' ἀντιμετωπίζῃ τροπαιοφόρα

τὲς φουρτοῦνες τῆς ἱστορίας. Καὶ σιμὰ στὸν κάθε στρατιώτη, ποὺ ἄφηνε πίσω του τὰ πάντα, γιὰ νὰ σταθῆ ὅπου τὸ χρέος τὸν εἶχε τάξει, ἐβλεπα μὲ τὸ κορμί, μὲ τὸ νοῦ, μιὰ φτωχικὴ, γεμάτη θρήνους καὶ τρόμους μάνα νὰ παραπορευεῖται τὴ μάνα, ποὺ ξεγέννησε μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους, τὸ παιδί ποὺ τὸ ἀνάθρεψε μὲ τὴ δική τῆς πείνα, ποὺ τὸ ἔκαμε ἄντρα μὲ τὴ δική τῆς στέρηση, γιὰ νὰ τὸ παραδώσῃ τὴν ὥρα ἐκεῖνη στὸ πεπρωμένο τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου. Καὶ μέσα στὰ μάτια τῆς κάθε μάνας, ἐβλεπα τὰ μάτια τῆς Παναγίας καὶ στὰ λόγια, ποὺ μόλις κατόρθωνε νὰ ξεστομίσει ἢ κάθε μάνα, ἄκουγα τὸν θρήνο τὸν γεμάτο ἐγκαρτέρηση τῆς Παναγίας. Καὶ ἀπάνω ἀπὸ τὴ φάλαγγα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔφρευγαν, ποὺ ἀνέβαιναν, αἰσθανόμουν συμπονετικὴ καὶ προστατευτικὴ τὴν παρουσία τῆς Μάνας. Καὶ συλλογιόμουν πῶς οἱ παιδεμένες μανούλες τοῦτης γῆς παρὰδιδαν τὰ παιδιά τους στὴν ἀτίληψη τῆς θείας στοργῆς, ποὺ γίνεται ἢ πρόμαχος στὸν καιρὸ τῶν πολέμων, ἢ θεὰ ζωσμένη σπαθί, χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτα ἀπὸ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἐπιεικεία τῆς. Γιατὶ στὲς ὥρες τῶν μεγάλων, τῶν ὁμαδικῶν κινδύνων δὲν εἶναι τόσο τὸ παιδί, ποὺ πρέπει νὰ συλλογιεῖται κανεῖς. Περισσότερο πρέπει νὰ συμπονεῖ τὴν μάνα, ποὺ ἀπομένει πίσω καὶ ποὺ τίποτα ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ παρὰ νὰ ὑποφέρει καὶ νὰ προσεύχεται.

Εἶναι ἢ μάνα τῆς μεγάλης πολιτείας, ποὺ, χαμένη μέσα στὸ πλήθος, συντηρεῖ τὴ μυστικὴ τῆς ἀγωνία ἔξω ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια τῶν ἀδιάφορων. Καὶ ἢ μάνα τοῦ κάμπου καὶ τοῦ βουνοῦ, ποὺ τρέφει τὸν πόνο τῆς μὲ πολλὴ μοναξιά. Γιατὶ ἢ μάνα εἶναι μιὰ μοναξιά, παντοῦ μιὰ μοναξιά καὶ μιὰ ὀρφάνια, μὲ τὸν ἀέναο τρόμο μὴ λάχει καὶ τὸ παιδί κακοπάθει. Ὅλος ὃ κόσμος ὅλες οἱ φυλῆς τῆς γῆς, ὅλοι οἱ τόποι οἱ στεριῆς μὲ τὲς πικνῆς λαγκαδιές, καὶ οἱ θάλασσες μὲ τ' ἀτέλειωτα κύματα καὶ οἱ οὐρανοὶ μὲ τοὺς μακρινοὺς ἀστερισμοὺς, ὅλη ἢ ἱστορία, ὅλη ἢ ὁμορφιά τῆς πλάσης δὲν

είναι στα μάτια της μάνας παρά το παιδί, ο άκριβος θησαυρός. Η στοργή δεν ξέρει τους συμβιβασμούς. Η στοργή είναι άκέραια, δλόσωμη, όλόψυχη, αυτόγγελτη, αυτόδύναμη. Τήν άκρωτηριάζεις, τήν κομματιάζεις και κείνη συμμαζώνει τά κομμάτια της για να κερδίση και πάλι τήν ένότητά της, αντίμαχο λόγο δεν άκούει, είναι άμειλικτη, μονολιθική βέβαιη για τόν έαυτό της. Για τούτο τó παιδί δεν είναι μόνο ή πραγματική έπιβεβαίωση που υπάρχει για τή μάνα που τó γέννησε, είναι ή ίδια ή ύπαρξή. Λειψό και συφροριασμένο και κατατρεγμένο θά νιώση τόν έαυτό της, αν λάχη και χαθή τó παιδί, θά νιώση πως και ή ίδια πιά δεν ύπάρχει. Τó παιδί είναι όλάκερο τó πεπρωμένο της μάνας, ένα αδιάλλακτο πεπρωμένο. Και τούτο τó πεπρωμένο συμβολίζει ή Παναγιά μανούλα, από τήν ώρα της φάτνης, ίσαμε τήν ώρα που άκουσε από τά ύψη του ξύλου τή φωνή, που τήν έμπιστευόταν στον μαθητή τόν άγαπημένο. Τήν πήρε τότε ό Ιωάννης, λέει ή παράδοση, και τήν πήγε στην Έφεσο και τήν κατοίκησε σε σέ ταπεινό σπιτάκι. Και έζησε χρόνια πολλά σε κείνη τήν έρημιά ή Παναγιά, αναθυμούμενη τó άπεριγγραπτό πάθος. Και ίσαμε σήμερα ό τόπος εκείνος είναι τόπος προσκυνήματος. Δεν είναι χωρίς κάποιο ιδιαίτερο νόημα, που ύστερα από τήν άγωνία του σταυρού ή Παναγιά συμμαζώνεται στον ίσιο της σιωπής. Μέσα της δεν βρίσκεται μόνο ό άναστημένος, βρίσκειται και ό νεκρός Χριστός — «τό γλυκύτατον έαυ» με τήν βασιλεμένη όμορφιά. Οι κατάφωτοι ούρανοι, δεν ίσοσταθμίζουν μέσα στην καρδιά της

τόν άπέραντο πόνο του χαμού. Η μεγάλη άνάμνηση άγρυπνει, εκείνο τó νήπιο άνάμεσα στους άγγέλους, τους μάγους και βοσκούς, εκείνο τó σοφό παιδί, που ξεφρνιάζει, δώδεκα χρονών, τους σπουδαστές των γραφών, εκείνος ό συλλογισμένος άντρας που πορεύεται άνάμεσα στα πλήθη, κήρυκας και μάρτυρας. Η μεγαλωσύνη του και ή άθανασία του, βαραίνει λιγότερο από τó παιδικό του χαμόγελο. Με κείνο τó χαμόγελο ζει τά ύπόλοιπα χρόνια της ζωής της ή Παναγιά. Είναι ό «άστρος της ζωής», «τό ύδωρ τó ζών» όλόενα τó πίνει και όλόενα δεν μπορεί να χορτάση τήν δίψα της. Η εικόνογραφία της ξανάδωσε τó χα-

μένο παιδί. Μέσα σ' ένα πλήθος αιώνας, ή παιδούλα ή Παναγιά (ας πούμε στα είσόδια) και ή Παναγιά που άνήκει στη δόξα των ούρανών, είναι πολύ σπανιότερη από τήν Παναγιά τήν μανούλα, τήν ανθρώπινη, τήν πολύ ανθρώπινη. Άκόμη και ή σκυθρωπή αδιαλλαξία του άσκητισμού, που έμίσησε τήν γυναίκα, άνοιξε τόπο λατρείας στην Παναγιά. Ό Άθως είναι τó περιβόλι της Παναγιάς. Ό γήινος έρωτας, καταδικασμένος, καταδιωγμένος, έχει μεταμορφωθή στον άσπιλο έρωτα προς τήν γυναίκα που έγινε μάνα και που πόνεσε τόν πόνο της μάνας.

Θυμούμαι τήν καταπληκτική έντύπωση, που μου προκάλεσε στην Άγία Σοφία της Πόλης, τó μεγάλο ψηφιδωτό της «πλατυτέρας των ούρανών», ψηλά στο βάθος, στην κόγχη. Εκεί πέρα ή θεία μητέρα κρατώντας στα χέρια της τó νήπιο όλόρθο φαίνεται σά να τó δείχνει με περισσό καμάρι και να τó προσφέρει στο έκκλησίασμα. Αύτη ή ύπερμαχος στρατηγός της θεοφύλακτης βασιλεύουσας είναι τήν ώρα εκείνη ή εύτυχημένη γυναίκα που τήν καταπλημμυρεί ή στοργή. Σεμνή, γλυκειά, δεν είναι μόνον «ή χωρήσασα τó άχώρητον» είναι ή μάνα που παραδίδεται στην εύδαιμονία της χωρίς να θέλει να προμαντέψη όσα πρόκειται να συμβούν. Μέσα στην θριαμβευτική της μεγαλωσύνη, τή μεγαλωσύνη μιας αυτοκρατορίας, που ήταν τότε πολυβέβαιη για τόν έαυτό της και αντίκρυζε τόν χρόνο με γαλήνη και αίσιοδοξία, όλόφανερο δείχνεται και τó ανθρώπινο στοιχείο της γυναίκας που αισθάνεται ότι εύρίσκειται εις τó ύψος του προορισμού της. Τήν θυμούμαι σαν μια άποθέωση της στοργής, που δεν τήν έχει σκιάσει τó πένθος, που δεν έχει γίνει ακόμη πληγωμένη, ή σπαραγμένη στοργή.

Κάθε Σάββατο ώρα 10,15' - 10,30' π.μ. άκούτε από τó ραδιόφωνο της Ε.Ρ.Τ. (Α' Πρόγραμμα) τήν έκπομπή του Γραφείου Τύπου της Έκκλησίας

«Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΛΑΟ».

Μιά έκπομπή που μιλάει με ειλικρίνεια στον εύσεβή Λαό μας για θέματα της Έκκλησίας που τόν ενδιαφέρουν.

—Προβολή των θέσεων της Έκκλησίας.

—Άπαντήσεις στους άμφισοητίες.

—Ένημέρωση για τήν ποικίλη έκκλησιαστική δραστηριότητα.

Άκούτε έλοι τήν έκπομπή «Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΛΑΟ».

Ένα ακόμη δημόσιο δήμα στην ύπηρεσία της αλήθειας για τήν Έκκλησία και τó Λαό μας.

Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ

Ἡ μετὰ τόκον παρθένος καὶ μετὰ θάνατον ζῶσα

Τοῦ ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Ἡ Παναγία εἶναι τὸ πνευματικὸ στολίδι τῆς θρησκείας μας, ἰδίως τῆς Ὀρθοδοξίας. Γι' αὐτὸ κ' οἱ ὑμνωδοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν ὑμνήσανε μὲ πολλοὺς κ' ἐξαισίους ὕμνους, δίνοντάς της ἓνα πλῆθος ὀνόματα, ὅπως εἶναι «Ρόδον τὸ ἀμάραντον, Χρυσοῦν θυμιατήριον, Σκέπη τοῦ κόσμου, Κεχαριτωμένη, Νύμφη ἀνύμφευτος, Προστάτις τῶν Χριστιανῶν, Βακτηρία Τυφλῶν, Ἐλπὶς τῶν Ἀπελπισμένων, Γοργοπηκός», κὶ ἄλλα πολλά. Κι οἱ εἰκονογράφοι πάλι ζωγραφίσανε μυριάδες εἰκόνες τῆς Θεοτόκου, σὲ διάφορους τύπους «Ὁδηγήτρια, Γλυκοφιλοῦσα, Πλατυτέρα, Δεομένη, Γαλακτοτροφοῦσα». Τὸ εἰκονισμὸς τῆς στολίζει τὸ εἰκονοστάσιο κάθε ἐκκλησίας, βαλμένο ἀπὸ τὸ δεξιὸ μέρος τῆς Ὁραίας Πύλης.

Στις 15 τοῦ Αὐγούστου γιορτάζουμε τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα «μετέστη πρὸς τὴν ζωὴν, Μήτηρ ὑπάρχουσα τῆς Ζωῆς». Ἡ γιορτὴ τῆς Κοιμήσεως πανηγυρίζεται σὲ κάθε μέρος τῆς Ἑλλάδας μὲ ξεχωριστὴ κατάνυξι. Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου εἶναι τὸ καλοκαιρινὸ Πάσχα γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ἀμέτρητες ἐκκλησίες καὶ τὰ περισσότερα μοναστήρια γιορτάζουνε στίς 15 Αὐγούστου.

Ἡ Κοίμηση τῆς Παναγίας δὲν ἀναφέρεται στίς Πράξεις τῶν Ἀπο-

στόλων, ὅπως δὲν ἀναφέρονται καὶ τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου καὶ κάποιες ἄλλες γιορτές. Αὐτὲς οἱ γιορτὲς κρατοῦνε ἀπὸ τὴν ἀρχαία παράδοση. Εἶναι γραμμένες καὶ σὲ κάποια βιβλία ποὺ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ «κανονικά», δηλαδὴ ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ ἔχουνε ἐγκριθῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὰ τὰ βιβλία λέγονται «Ἀπόκρυφα». Ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἐμπνευσμένη, ὅχι μοναχὰ ἡ ὕμνογραφία γι' αὐτὲς τὶς γιορτὲς ποὺ λέμε, ἀλλὰ κὶ ἡ ἀγιογραφία, ὅπως π.χ. στὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ζωγραφίζεται τὸ λουτρὸ τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴ μαμὴ Σαλώμη, στίς σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, στὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, καὶ στὴν Κοίμηση.

Τὸ «ἀπόκρυφο» βιβλίον ποὺ γράφει γιὰ τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου λέγεται «Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Λόγος εἰς τὴν Κοίμησην τῆς ἁγίας Θεοτόκου», κὶ ἀρχίζει μὲ τοῦτα τὰ λόγια: «Τῆς Παναγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ τὸ εἰωθός, ἐν τῷ ἀγίῳ μνήματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐρχομένης θυμιάσαι καὶ κλινοῦσης τὰ ἅγια γόνατα αὐτῆς, ἐδυσώπει τὸν ἕξ αὐτῆς τεχθέντα Χριστόν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, πρὸς αὐτὸν ἀναλύσαι».

Μεταφράζω αὐτὴ τὴν ἀρχή, καὶ βάζω παρακάτω μὲ συντομία ὅλη τὴν ἱστορία ποὺ εἶναι γραμμένη σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον:

«Ἡ Παναγία ἐνδοξὴ Θεοτόκος καὶ ἀειπαρθένος Μαρία ἐπήγε, ὅπως εἶχε συνήθεια νὰ κάνη, στὸ ἅγιο μνήμα τοῦ Κυρίου μας, γιὰ νὰ θυμιάσῃ, κ' ἐκεῖ ποὺ ἔκλινε τὰ ἅγια γόνατά της, παρακαλοῦσε τὸν Χριστό, τὸν Θεὸ μας, ποὺ γεννήθηκε ἀπ' αὐτή, νὰ τὴν πάρῃ κοντά του».

Οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ τὴν εἶδαν νὰ συνοπηγαίνῃ στὸν ἅγιο τάφο, πήγανε στοὺς ἀρχιερεῖς κ' εἶπανε πὼς ἡ Μαρία πηγαίνει στὸ μνήμα κάθε μέρα. Κ' οἱ ἀρχιερεῖς φωνάζανε τοὺς φύλακες ποὺ εἶχανε βαλμένους νὰ φυλάγουνε τὸ μνημεῖο, γιὰ νὰ μὴν προσκυνᾶ κανένας, καὶ τοὺς ρωτήσανε, ἂν εἶναι ἀλήθεια αὐτὰ ποὺ εἶπανε ἐκεῖνοι οἱ Ἑβραῖοι. Ἀλλὰ οἱ φύλακες εἶπανε πὼς δὲν εἶδαν τίποτα, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν τοὺς ἀφήσε νὰ δοῦνε τὴν Παναγία.

Μιὰ μέρα, Παρασκευὴ, ἐκεῖ ποὺ προσευχότανε ἡ Παναγία στὸ μνημεῖο, ἀνοίξανε οἱ οὐρανοὶ καὶ κατέβηκε ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, καὶ τῆς εἶπε «Χαῖρε, Ἐσὺ ποὺ γέννησες τὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ μας. Ἡ προσευχή σου ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, κὶ ὅπως ζήτησες, θ' ἀφήσης τὸν κόσμον καὶ θ' ἀνέβῃς στὰ οὐρᾶνια, στὴν ἀληθινὴ κὶ αἰώνια ζωὴ, μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸ Σου».

Σὰν ἄκουσε ἡ Παναγία αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ἀρχαγγέλου, γύρισε πίσω

στη Βηθλεέμ, έχοντας μαζί της τις τρεις παρθένες που την υπηρετούσαν. Κι αφού ξεκουράστηκε λίγο, είπε στις παρθένες «Φέрте μου θυμιάτηρι, γιατί θα κάνω την προσευχή μου». Και τής τὸ πήγανε. Κ' ἡ Παναγία προσευχήθηκε κι εἶπε «Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, πὸν μὲ ἀξιώσεις νὰ γεννηθῆς ἀπὸ μένα, ἀκούσε τὴ φωνή μου καὶ στείλε μου τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη, γιὰ νὰ τὸν δῶ καὶ νὰ ἀρχίσω νὰ χαίρουμαι. Στείλε μου καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους μαζί κ' ἐκείνους πὸν ἔχουν φύγει ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον κ' ἦρθαν σὲ Σένα, σὲ ὅποια χώρα κι ἂν βρίσκονται, γιὰ νὰ ῥθουν, μὲ τὸ ἅγιο πρῶταγμα σου, καὶ, βλέποντάς τους, νὰ εὐλογήσω τὸ πολυῦμνητο ὄνομά σου».

Κι ἀμέσως, τὴν ἴδια στιγμή, ἔφταξε ὁ Ἰωάννης ἀπάνω σὲ σύννεφο, ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν Ἐφεσο, καὶ χαιρέτησε τὴν Παναγία. Κι οἱ τρεῖς παρθένες πήγανε καὶ τὸν προσκυνήσανε. Κ' ἡ Παναγία τοῦ εἶπε νὰ θυμιάσῃ καὶ νὰ κἀν προσευχή. Κ' ὕστερα, ἐπῆρε τὸ θυμιάτηρι ἡ Παναγία, κι εἶπε «Δόξα σὲ Σένα, Θεέ καὶ Κύριέ μου, πὸν θὰ ἔλθῃς νὰ μὲ πάρῃς μαζί μὲ τοὺς Ἀγγέλους, ὅπως μοῦ ὑποσχέθηκες».

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα, καὶ φθάσανε κ' οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἀπάνω σὲ σύννεφα καὶ προσκυνήσανε τὴν Παναγία. Κ' ἐκείνη, σήκωσε τὰ χέρια της στὸν οὐρανό, κ' εἶπε «Κύριε, προσκυνῶ καὶ ὕμῳ καὶ δοξάζω τὸ πολυῦμνητο ὄνομά σου, γιατί ἐπέβλεψες στὴν ταπείνωση τῆς δούλης σου, καὶ ἔκανες μεγαλεῖα, Ἐσὺ, ὁ δυνατός. Καὶ νά, θὰ μὲ μακαρίζουνε ὅλες οἱ γενεές». Κ' ὕστερα εἶπε στοὺς ἀποστόλους «Βάλετε θυμιάμα καὶ προσευχήθετε». Κ' ἐκεῖ πὸν προσευχόντανε, ἀκούσθηκε μιὰ βροντὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό, κ' ἦλθε μιὰ φοβερὰ βουή σὰν νὰ κυλούσαν πολεμικὰ ἄρματα, καί, νά, πλήθος Ἀγγελοὶ καὶ Δυναμίεις φανερωθήκανε, κι ἀκούσθηκε μιὰ φωνή. Καὶ μὲ τὴ φωνή, φανήκανε ἄξαφνα ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγάρι ἀπάνω ἀπὸ τὸ σπίτι, κι ὅλοι οἱ ἅγιοι περικυκλώσανε τὴν Παναγία. Καὶ κείνη τὴν ὥρα μαζευθήκανε πλήθος ἄνθρωποι, καὶ πολλοὶ ἄρρωστοὶ γιὰ τρευθήκανε.

Καὶ πάλι, ὕστερ' ἀπὸ λίγο, λέγει στοὺς ἀποστόλους ἡ Παναγία «Βάλετε θυμιάμα, γιατί ἐρχεται ὁ Χριστός!». Καὶ φάνηκε ὁ Χριστὸς καθισμένος σὲ θρόνο Χερουβικό, καὶ μαζί του ἀναρίθμητοι Ἀγγελοὶ. Κι εἶπε ὁ Κύριος «Μητέρα μου, μὴ λυπάσαι, ἀλλὰ νὰ εὐφραίνεται ἡ καρδιά σου. Ἀπὸ τώρα, τὸ τίμιο σῶμα σου θὰ μετατεθῆ στὸν Παράδεισο, κι ἡ ἅγια ψυχὴ σου θὰ ἔλθῃ κοντά μου, στοὺς θησαυροὺς τοῦ Πατρὸς μου, ἐκεῖ πὸν βασιλεύει ἡ ἐπιφροσύνη τῶν Ἀγγέλων κι ἀκόμα

μακαριώτερα». Κι ἡ Παναγία εἶπε «Εὐλόγησέ με μὲ τὴ δεξιὰ σου, Κύριε». Κι ὁ Χριστὸς ἄπλωσε τὸ δεξιὸ χέρι του καὶ τὴν εὐλόγησε, κι ἡ Παναγία τὸ καταφιλοῦσε κι ἔλεγε «Προσκυνῶ τὴ δεξιὰ τούτη πὸν δημιουργήσε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, καὶ παρακαλῶ, Χριστέ καὶ Θεέ μου, νὰ δεχθῆς τὴ δούλη σου, Ἐσὺ πὸν καταδέχτηκες νὰ γεννηθῆς ἀπὸ μένα τὴν ταπεινή, γιὰ νὰ σώσης τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ σὲ κάθε ἄνθρωπο πὸν θὰ ἐπικαλεῖται τ' ὄνομά μου, δίνε τὴ βοήθειά σου».

Καὶ τότε, ἀρχίσανε νὰ φέλνουνε οἱ Ἀπόστολοι τὰ νεκρώσιμα, μὲ πρῶτο τὸν ἀπόστολο Πέτρο. Καὶ τότε, ἔλαμψε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας, πὸν ἦτανε ξεπλωμένη στὸ κλινάρι της. Κι ὁ Χριστὸς δέχτηκε στὰ ἄχραντα χέρια του τὴν ἅγια κι ἁμώμη ψυχὴ τῆς Μητέρας του, κι ὅλος ὁ τόπος γέμισε ἀπὸ ἀνέκφραστη εὐωδία.

Οἱ δὲ ἀπόστολοι σηκώσανε τὸ κλινάρι, φέλνοντας, καὶ τὸ πήγανε στὴ Γεθσημανῆ, νὰ τὸ ἐνταφιάσουνε στὸ καινούριο μνημεῖο πὸν τὸ εἶχε ἐτοιμασμένο ἡ Παναγία. Κι ἀπὸ τὸ μνήμα ἔβγαινε εὐωδία ἀνεκδιήγητη. Κι ἀφοῦ ἐνταφιάσανε τὸ ἄχραντὸ σῶμα, ἐπὶ τρεῖς μέρες ἀκούγοντανε οἱ ὕμνοι πὸν λέγανε οἱ ἄγγελοι, χωρὶς νὰ τοὺς βλέπῃ κανένας.

Ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχή, οἱ ὑμνωδοὶ κι οἱ ἁγιογράφοι τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐπήρανε ἔμπνευση ἀπ' αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας.

Μὲ ἐξάισιον οἶστρο καὶ μὲ πανηγυρικὸ ἐνθουσιασμό, ὁ ἁγιασμένος ὑμνωδὸς σύνθεσε τὰ θαυμάσια στιχηρὰ πὸν φέλνουνται στὸν ἐσπερινὸ τῆς Κοιμήσεως, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ φανέρωμα τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ στὴν Παναγία, τὴν ὥρα πὸν προσευχότανε στὴ Γεθσημανῆ. Κι ἀληθινά, ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς τοῦ ἀρχαγγέλου πρὸς τὴν Παναγία, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμησή της, εἶναι μεγάλῃ πηγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ ἕναν ἐκκλησιαστικὸ ποιητὴ...

Λοιπόν, ὁ θεόπνευστος ὑμνωδός, σὲ κάθε τροπάρι ἀπὸ τὰ στιχηρὰ πὸν εἶπαμε, βάζει στὸ τέλος τὸν χαιρετισμὸ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, δίνοντας στὸ ποιήμα του ἕναν θριαμβευτικὸ τόνο, ἀντὶ νὰ κἀν ἕνα νεκρώσιμο:

«Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος! Ἡ πηνὴ τῆς ζωῆς ἐν μνημείῳ τίθεται, καὶ κλιμαξὴ πρὸς οὐρανὸν ὁ τάφος γίνεται. Εὐφραίνου Γεθσημανῆ, τῆς Θεοτόκου τὸ ἅγιον τέμενος. Βοήσωμεν οἱ πιστοί, τὸν Γαβριὴλ κεκτημένοι ταξίαρχον: Κεχαριτωμένη,

χαῖρε, μετὰ σου, ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κόσμῳ, διὰ σου, τὸ μέγα ἔλεος».

Ὁ θρήνος γίνεται ὕμνος πλημμυρισμένος ἀπὸ ἁγιασμένη χαρὰ, τὸ ξόδι γίνεται πανήγυρη. Οἱ πιστοί, πὸν φέλνουνε μαζί μὲ τὸν ὑμνωδὸ, στὴν ἀρχὴ ἀποροῦν πὸς «ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς μπαίνει στὸ μνημεῖο, καὶ πὸς ὁ τάφος γίνεται κλιμακα πὸν ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό!» Ἀλλὰ, ἀμέσως ἐνθουσιάζονται, γιατί νοιώθουνε πὸς κηδεύουνε τὴν ἀθάνατη Παναγία, καὶ φωνάζουνε μὲ ἐνθουσιασμό: Εὐφραίνου Γεθσημανῆ, πὸν ἔχεις τὸ ἁγιασμένο τέμενος τῆς Θεοτόκου. Ἄς κραξοῦμε, ἡμεῖς οἱ πιστοί, έχοντας πρωτοψάλτη (ἀρχηγὸ) τὸν Γαβριὴλ τὸν Ἀρχάγγελο, λέγοντας τὰ λόγια πὸν εἶπε κατὰ τὸν Εὐαγγελισμό: «Κεχαριτωμένη, χαῖρε μετὰ σου ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κόσμῳ, διὰ σου, τὸ μέγα ἔλεος».

Ὡ! Τί πλοῦτον ἀρίφνητο καὶ μυστικὸ, τί κάλλος ἀνεκδιήγητο ἔχει ἡ Ὀρθοδοξία μας, πὸν εἶναι σὰν τὴν Παναγία «Ρόδον τὸ Ἀμράντον»! Τί θαυμαστὸ πράγμα εἶναι αὐτὴ ἡ μεταστροφὴ τοῦ πόνου σὲ χαρὰ, τῆς θλίψης σὲ ἀγαλλίαση! Τούτη εἶναι ἡ λεγόμενη «χαρμολόπη» ἢ «τὸ χαροποιὸν πένθος». Κι ἡ μουσικὴ πὸν εἶναι τονισμένοι αὐτοὶ οἱ ὕμνοι, καὶ πὸν ἔχει τὸν ἴδιο πνευματικὸ οἶστρο πὸν ἔχει κι ἡ ποίηση, δυναμώνει τὰ λόγια, τοὺς δίνει τὴν ὑπέριστα ἔκφραση. Πὸν ἄλλου, ἄραγε, παρεκτὸς ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, θὰ βρῆ ὁ πιστὸς τέτοια οὐράνια ἀπηχήματα, πὸν θὰ ἀκούσῃ τέτοιες ἀρχαγγελικὲς σάλπιγγες; Κρίμα, νὰ ὑπάρχουνε ἄνθρωποι μεταξὺ μας, πὸν νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση νὰ αἰσθανθοῦνε τέτοιους ὕμνους, γεμάτους ἀπὸ ἀθανασία, καὶ πὸν ἀνεβάζουνε τὴν ψυχὴ σ' ἐκείνον τὸν μακάριο κόσμον ὅπου καταναγάζεται ἀπὸ τὴν αἰώνια φωτοχυσία! Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι τὸ φυσικὸ τόνισμα τοῦ κειμένου, κι εἶναι ἕνα αὐτὸ τὸ τόνισμα μὲ τὴν ποίηση. Ἄν εἶναι ἡ μουσικὴ αὐτὴ μέτρια, τότε εἶναι τὸ ἴδιο μέτρια κι ἡ ποίηση πὸν ἔχουνε τὰ λόγια. Ὅποιοι χωρίζει τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἄς ξέρη πὸς χωρίζει δυὸ πράγματα ὀλότελα ἀξεχωρίστα, τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ αἷμα του.

Ἄς βάλουμε τέλος μὲ τὸν Εἱρμὸ τῆς Θ' Ὁδῆς, πὸν εἶναι θαῦμα θαυμάτων, ποιήμα τοῦ βλογημένου Κοσμά τοῦ μελωδοῦ:

«Νενίκηνται τῆς φύσεως οἱ ὄροι ἐν σοί, Παρθένε ἄχραντε. Παρθενεύει γὰρ τόκος, καὶ ζωὴν προμνηστεύεται θάνατος. Ἡ μετὰ τόκον Παρθένης, καὶ μετὰ θάνατον ζῶσα, σώζεις αἰεὶ, Θεοτόκε, τὴν κληρονομίαν σου».

Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

3

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ

Ἄρθοδοξία καὶ Ρωμισύνη, τίς ὁποῖες ἀντιπροσωπεύει ἡ ἑλληνορθόδοξη παράδοσή μας, εἶναι ταυτώσιμες, συμπίπτουν καὶ ἀλληλοστηρίζονται. Πρὶν προχωρήσουμε ὅμως στὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματός μας, πρέπει νὰ διευκρινήσουμε τι ἀκριβῶς ὀρίζουμε μὲ τίς δυὸ βαρυσήμαντες αὐτὲς ἔννοιες. Ἄρθοδοξία εἶναι ἡ ἀμώμητη πίστη τῶν πατεράδων μας, ἡ ἐμμονὴ στὸ ὀρθόδοξο δόγμα, στὴν ἀλήθεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ σαρκώθηκε καὶ σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε γιὰ τὴ σωτηρία μας. Εἶναι ἡ ἀλήθεια ποὺ κατέχει ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ποὺ Ἐκεῖνος ἔδρυσε καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία κατὰ καιροὺς ἀποσχίσθηκαν ὀρισμένα τμήματα ποὺ περιέπεσαν στὴν αἵρεση. Οἱ ὁμολογίες αὐτὲς βαρύνονται μὲ τὴν ἐκκοσμίκευση τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἀπολάττιση κάθε παραδοσιακοῦ στοιχείου, τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ ὀρισμένες μὲ τὴν παντελῆ κατάρρηση τῶν ἱερῶν σημάτων καὶ τεχνῶν.

Ἀντίθετα, ἡ Ἄρθοδοξία στέκει ἀπέναντί τους ἀληθινὴ νύμφη Χριστοῦ. Ταπεινὴ, ἀνυπόδητη, αἱμάσσουσα καὶ καθημαγμένη. Βαθύτατα πνευματικὴ, μυστικὴ, ἐσωτερικὴ, ἀκολουθώντας τὴν ἱερὴ μας παράδοση καὶ τίς ἐπιταγὲς τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν Ἁγίων Οἰκουμένων Συνόδων. Μὲ τίς στρατιᾶς τῶν μαρτύρων τῆς, μὲ τὴν εὐγένεια τῶν ὁμολογητῶν τῆς, μὲ τὰ θαύματα τῆς ἀκλόνητης πίστεως τῆς στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀποκαλύφθηκε, χωρὶς νὰ ἀναζητᾶ ἐρημνεῖες στὴ λογικὴ, καρδιακὴ καὶ ποτὲ νοησιαρχικὴ, ἱερατικὴ καὶ ἀσκητικὴ, ἀποπνεύουσα ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς καὶ ἔχουσα στῆλο τὸν μοναχισμό τῆς, τὸ τάγμα τῶν ἐπιγείων ἀγγέλων, ποὺ πάντοτε προμαχοῦν καὶ περιφρουροῦν τὸ ὀρθόδογμα.

Τούτη, ἡ εὐλογημένη ἑλληνικὴ γῆ ἔχει τὸ μέγα προνόμιον ν' ἀπλώνεται στοὺς πρόποδες τοῦ Ἁγιωνύμου Ὁρους Ἄθω καὶ τῶν θαυμαστῶν βράχων τῶν Μετεώρων, ἔπου ὁ Ἄρθόδοξος Μοναχισμὸς γνώρισε ξεχωριστὴ ἀκμὴ καὶ ἄφησε σ' ἑμᾶς τοὺς ἐπιγενομένους πολῦτιμη κληρονομίαν τὰ ἱερὰ σηκνώματα τῶν ὀρθόδοξων μονα-

στηρίων μὲ τὰ ἀπαράμιλλα ἔργα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ζωγραφικῆς, τὰ εὐωδιάζοντα ἱερὰ λείψανα, καὶ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση ποὺ οἱ σημερινοὶ μοναχοί, Ἄκριτες σωστοὶ τοῦ σύγχρονου Ἑλληνισμοῦ, «ποὺ φυλάνε Ἐσπεριόπυλες», συνεχίζουν μὲ ὑποδειγματικὸν τρόπο. Στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὰ Μετέωρα, ἔπως ἄλλωστε καὶ στὸ Σινᾶ, τὴν Πάτμο καὶ τὰ ἄλλα κέντρα τοῦ Ἄρθόδοξου Μοναχισμοῦ, παραδίδεται ἀτόφια ἡ ἑλληνορθόδοξη παράδοση. Γιατὶ ὁ Μοναχισμὸς ὅσο κανεὶς ἄλλος βιώνει τὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα, ἐνὸς διακρίνεται γιὰ τὴ φιλογενεῖάν του. Περιφρονεῖ τὰ ὕλικά, καὶ ἀποζητάει τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ, πολεμᾷ τὴ σάρκα καὶ καλλιεργεῖ τίς ἀρετὲς ποὺ ἀνεβάζουν τὸν ἄνθρωπον, τὸν χαριτώνουν, τὸν θεώνουν, τὸν κάνουν σῶμα Χριστοῦ.

Ἡ Ἄρθοδοξία εἶναι καρτερία καὶ δάκρυα. Ταπεινωση, διάκριση, ὑπακοή. Πράγματα λεπτά, ἀκατανόητα στὸν αἰῶνα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ ὅμως σωτήρια, ποὺ δίνουν νόημα στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ὀδηγοῦν στὴν αἰωνιότητα. Εἶναι πίστη ἀληθινὴ, ποὺ δλέπει θαύματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος ἐκδηλώνει στοὺς σκληροὺς καιροὺς μας τὴν ἀγάπη του στοὺς πίστει προστρέχοντας καὶ ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά Του καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἁγίων μας. Εἶναι ἄραγε τυχαῖο ὅτι ὅσοι καταφεύγουν στίς μέρες μας στὸν «Ἅγιο τοῦ αἰῶνα μας» Νεκτάριο Ἐπίσκοπο Πενταπόλεως τὸν ἐν Αἰγίνῃ τὸν Θαυματουργὸ δλέπουν τὴν ὑγείαν τους καὶ θεραπεύονται ἀπὸ ἀνιάτες ἀρρώστειες; Σὲ 40.000 τοὺλάχιστον ὑπολογίζονται τὰ γνωστὰ θαύματά του.

Ρωμισύνη εἶναι ἕνας ὅρος νεότερος. Τὸν χρησιμοποιοῖ ὁ Παλαμάς, ὁ Κύπριος θάρδος Βασίλης Μιχαηλίδης, ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ὁ Φώτης Κόντογλου καὶ ἄλλοι σύγχρονοί μας. (Ἀφήνω κατὰ μέρος τὴν πολιτικὴν χρῆσιν ποὺ κάνουν μερικοὶ τοῦ ὄρου). Τὸν καλύτερον ὀρισμὸν τῆς Ρωμισύνης μᾶς ἔδωσε ἀσφαλῶς ὁ Φώτης Κόντογλου στὸ πολῦτιμο βιβλίον του «Ἡ Πονεμένη Ρωμισύνη». Εἶναι ἀνεπανάληπτος καὶ σπεῦδω νὰ τὸν ἐπαναλάβω:

«Ἡ Ρωμισύνη ἐγῆκε ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἢ γιὰ νὰ ποῦμε καλύτερα, τὸ Βυζάντιον στὰ τελευταῖα χρόνια του

στάθηκε ή ίδια ή Ρωμισούνη. Ἀκόμα ἀπό τόν καιρό τοῦ Φωκά φανερόνουνται καθαρά τὰ χαρακτηριστικά της, καί στὰ χρόνια τῶν Παλαιολόγων, πού ψυχομαχᾶ τὸ βασίλειο, ἀντρειώνεται ή βασανισμένη Ρωμισούνη. Ἡ καινούργια Ἑλλάδα. Μεγάλωσε μέσα στήν ἀγωνία ή χριστιανική Ἑλλάδα, γιατί ὁ πόνος εἶναι ή καινούργια σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ρωμισούνη εἶναι ή πονεμένη Ἑλλάδα. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα μπορεῖ νά ἔτανε δοξασμένη κι ἀντρειωμένη, ἀλλά ή καινούργια, ή χριστιανική, εἶναι πιό θαθειά, ἐπειδὴς ὁ πόνος εἶναι ἕνα πράγμα πιό θαθὸ κι ἀπὸ τὴ δόξα κι ἀπὸ τὴ χαρὰ κι ἀπὸ κάθε τί. Οἱ λαοὶ πὸν ζοῦνε μὲ πόνο καὶ μὲ πίστη τυπώνουνε πιό θαθεῖα τὸν χαρακτήρα τους στὸν σκληρὸ δρόμο τῆς ζωῆς, καὶ σφραγίζονται μὲ μιὰ σφραγίδα πὸν δὲν σθῆνει ἀπὸ τίς συμφορὲς κι ἀπὸ τίς ἀθάσταχτες καταδρομὲς, ἀλλὰ γίνεται πιό ἄσθηστη. Μὲ μιὰ τέτοια σφραγίδα εἶναι σφραγισμένη ή Ρωμισούνη». (Πρόδλ. Φώτῃ Κόντογλου: Ἔργα, τόμ. γ', ἐκδ. «Ἀστέρως»).

Ὅρισμένοι ἀμφισβητοῦν τὸν ὄρο Ρωμισούνη, προβάλλοντας τὸν ὄρο Ἑλληνισμός. Κανεὶς δέβαια δὲν διανοεῖται νὰ παραμερίσει τὸν τελευταῖο αὐτὸ ὄρο γιὰ τὴ φυλή μας, ἀφοῦ καλύπτει ὀλόκληρη τὴν τροχιά τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὰ θαθεῖα χαράματα τῆς ἱστορίας ὡς τίς μέρες μας. Ὅπωςδήποτε: Ἑλλάς, Ἑλληνικός, Ἑλληνισμός εἶναι ὄροι ἐθνικοί, ἐπίσημοι, καταξιωμένοι. Ἀλλὰ κι ὁ μερικὸς ὄρος Ρωμισούνη δὲν εἶναι τυχαῖος, ἐκφράζει τὸν Ὀρθόδοξο Ἑλληνισμό, καὶ μὲ τὸν καιρὸ τὸ γηγενὲς φρόνημα ἀπέναντι στὸ δυτικοθρεμμένο καὶ ἀλλοτριωμένο. Οἱ ἀντιτιθέμενοι στὸν ὄρο, ὑποστηρίζουν ὅτι θυμίζει Ρωμαιοκρατία καὶ ἀφελλγίζει τὸ Βυζάντιο. Συμβάινει, ὡστόσο, τὸ ἀντίθετο. Οἱ Βυζαντινοί, ὅπως εἶναι γνωστὸ ποτὲ δὲν χρησιμοποίησαν τοὺς ὄρους Βυζάντιο κ.λπ., παρεκτός γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη (Προκόπιος κ.ἄ.), μὲ κι αὐτὴ ἦταν ή ἀρχαία ὀνομασία τῆς Πόλης. Οἱ ἴδιοι πολὺ σύντομα τὴν ὀνομάτιζαν «Κωνσταντίνου πόλις», «βασίλειδα τῶν πόλεων», «βασιλεύουσαν» κ.λπ. Ἡ Αὐτοκρατορία τους εἶχε τὴν ἐπωνυμία Βασιλείων τῶν Ρωμαίων, οἱ Αὐτοκράτορες τῆς ὀνομάζονταν «πιστοὶ βασιλεῖς Ρωμαίων». Οἱ ὄροι Βυζάντιο, Βυζαντινοί κ.λπ. εἶναι μεταγενέστεροι, ἐπινοήματα Εὐρωπαίων ἱστορικῶν τῶν τελευταίων αἰῶνων, πὸν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκόπτουν τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ (δλ. σχετικὰ Δ.Α. Ζακὺθηγοῦ: Βυζαντινὴ Ἱστορία 324 - 1071, Ἀθήνα 1972). Ἀντίθετα, ὁ ἐθνικός μας ἱστορικός Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος χρησιμοποιοῦντας γιὰ τὸ λεγόμενο Βυζάντιο τὸν ὄρο Αὐτοκρατορία τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τοποθέτησε τὰ πράγματα στήν ὀρθή ἱστορική καὶ ἐθνική τους θάση.

Τὴ λαμπρὴ περίοδο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, διαδέχθηκε, ὅπως ξέρουμε, ή ὑποδούλωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στοὺς Ρωμαίους, μὲ τὴν ἐγκατάσταση ὅμως τῆς ἔδρας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στὸ ἀρχαῖο Βυζάντιο, τὴν μετέπειτα Κωνσταντινούπολη, τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο μὲρα μὲ τὴ μέρα ξαναβῆκε στήν ἐπιφάνεια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἀπολάκτισε τίς ρωμαϊκὲς κληροδοσιές. Γλώσσα τῆς Αὐτοκρατορίας αὐτῆς ὑπῆρξε ή ἑλληνική. Ἡ τέχνη τῆς συ-

νέχισε τὴν ἑλληνιστική, ἔχεις τὴν ἐντύπωση ὅτι μεταφύτευσε τὴν τεχνική τοῦ Φαγιούμ, τὸ δίκαιὸ τῆς ἔφερνε ἐνσωματωμένο τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ δίκαιο, ἀφοῦ ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν ὑπῆρξε τίποτε ἄλλο παρὰ μίμηση τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἡ παιδεία τῆς ἀπαρτιζόταν ἀπὸ τὸν Ὀμηρο καὶ τοὺς Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας, πὸν δέβαια ἔγραφαν στήν ἑλληνική. Κάθε ἐκδήλωση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς εἶχε τὴν ἑλληνική σφραγίδα (δλ. σχετικὰ Ἰ. Μ. Χατζηφώτῃ: Βυζάντιο καὶ Ἑκκλησία, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1978).

Οἱ ἴδιοι οἱ Βυζαντινοί, ἀν καὶ ἐκράτησαν ὡς τὴν ἄλωση, τὴν ἐπίσημη ὀνομασία Ρωμαῖοι, αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ διαφοροποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς κατακτητές, τοὺς ὁποίους ἄλλωστε σιγὰ - σιγὰ παραμέρισαν καὶ μετέτρεψαν τὸ Ρωμαῖος σὲ Ρωμῖός. Σὲ ποιήματα πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωση δλέπομε νὰ λέγουν: τῶν Ρωμαίων καί, ὄχι τῶν Ρωμαίων. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρατοπισμός. Ἐπαρεῖς ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἤθελαν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴ Ρωμαιοκρατία.

Ρωμισούνη, λοιπόν, εἶναι κάτι ἄλλο, ὁ νέος Ἑλληνισμός, πὸν σφριγγλὸς καθὼς παρατηρεῖ ὁ Βακαλόπουλος ξεπετάγεται μετὰ τὴν πρώτη ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Φράγκους, στὰ 1204. Τίς ἑλληνικὲς αὐτοκρατορίες καὶ τὰ ἑλληνικὰ δεσποτάτα πὸν δημιουργήθηκαν τότε, τοῦ Μορέως, τῆς Ἠπείρου, τῆς Νικαίας καὶ τῆς Τραπεζούντας διακρίνει ὄχι μόνον ἔντονη ἐθνικὴ ἑλληνικὴ συνείδηση, ἀλλὰ καὶ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ πνεῦμα (δλ. Βακαλόπουλος): Ἡ Πορεία τοῦ Γένους, ὅπ. παρ.). Στὴ Νίκαια, ὅπου ἐγκαθίσταται καὶ ή βυζαντινὴ αὐτοκρατορική αὐλὴ καὶ ὁ Οἰκουμηνικός Πατριάρχης, γιατί οἱ Φράγκοι ὄχι μόνον κατέλυσαν τὴ βυζαντινὴ ἀρχή, ἀλλὰ καὶ στήν Πόλη ἐγκατέστησαν δικὸ τους ψευδοπατριάρχη, καθιερώνεται ὡς σύμβολο τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁ δικέφαλος ἀετός.

Προηγούμενος τὸ Βυζάντιο χρησιμοποιοῦσε τὸν μονοκέφαλο ἀετὸ, ἀλλὰ αὐτὸς ἦταν σὲ χρῆση κι ἀπὸ τοὺς Λατίνους, γι' αὐτὸ ὁ δικέφαλος, πὸν χρησιμοποιοῦσαν παλιὰ οἱ Χεττίτες ἤλθε, ὅπως γνωρίζουμε ἀπὸ μελέτη τοῦ ὀτρηροῦ μεσαιωνοδίφῃ Σπυριδωνά Λάμπρου, στὸ περὶ ροδικὸ τοῦ «Νέος Ἑλληνομνήμων», νὰ διαδηλώσει τίς ἔδαφικὲς διεκδικήσεις τῆς Αὐτοκρατορίας σὲ δυὸ ἡπείρους, στήν Εὐρώπη καὶ στήν Ἀσία, πὸν συμβόλιζαν τὰ δυὸ κεφάλια τοῦ δικεφάλου. Θὰ μπορούσαμε ὅμως σήμερα συμβολικὰ νὰ ποῦμε, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τὴν καθιέρωση τοῦ δικεφάλου ὡς ἐθνικοῦ συμβόλου ἐπὶ Παλαιολόγων, καὶ τὴν χρησιμοποίησή του μετὰ τὴν ἄλωση ἀπὸ τὴν Ἑκκλησία, πὸν παρέλαβε τὴν ἡγεσία τοῦ ὑποδούλου πιά ἔθνους, ὅτι τὸ ἕνα κεφάλι τοῦ συμβολίζει τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὸ ἄλλο τὴ Ρωμισούνη. Καὶ οἱ δυὸ ἔχουν κοινὸ σῶμα, ἐνιαῖο δεσμὸ. Ἡ ἔκφραση Ὀρθόδοξη Ρωμισούνη ἀποτελεῖ τὸν ἐπιτυχέστερο χαρακτηρισμὸ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς συνέχειας τοῦ πνεύματός του μετὰ τὴν ἄλωση, αὐτὸ πὸν οἱ ἐπιστήμονες ἀποκαλοῦν μεταβυζαντινὸ: POST - BYZANTIN.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΜΒ΄ ΨΑΛΜΟ

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Στὸν πιστό, κάθε φορά που ἔχει τὴν αἴσθηση τοῦ θανάτου, ὑπάρχει ἡ τάση νὰ τὸν νιώθῃ σὰν πρόσωπο. Δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα αὐτὸς ὁ ἐντυπωσιασμός. Εἶναι μιὰ θύμηση τοῦ «ἐχθροῦ», ποὺ ἀνακαλεῖ ὁ γνωστότατος στίχος τοῦ Δαβίδ: «Κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, ἐταπείνωσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου, ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς...» (Ψαλμ. ρμβ΄ 3).

Πρόκειται, συγκεκριμένα, γιὰ τὸν Ἀρχέκακο, τὸ πνεῦμα τοῦ Κακοῦ. Κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο, ἀν ἡ θεία οἰκονομία δὲν τοῦ ἔθετε ἀξέπεραστους φραγμούς, θὰ κατέστρεφε μονομιᾶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ τοὺς φθονεῖ καὶ τοὺς μισεῖ ἀπέραντα. Καὶ χαρὰ πῶς μεγάλη δὲν ἔχει ἀπὸ τὸ νὰ ἐργάζεται τὸν ὀλεθρὸ τους, σωματικὸ καὶ πνευματικὸ.

Στὸν δαβιδικὸ στίχο, ἀντικρύζουμε μιὰ εἰκόνα ποὺ συχνὰ μᾶς κοιμίζει ἡ χριστιανικὴ πείρα μας. Εἴμαστε σὰν κάποια νοητὰ θηράματα τοῦ Σατανᾶ, αὐτοῦ τοῦ προικισμένου μὲ πολλές ἰκανότητες νοητοῦ θηρίου. Μᾶς παίρνει ἀπὸ πίσω. Καί, κάποτε, μᾶς φθάνει στὴ φυγὴ μας. Κατεδράζει τότε στὸ χῶμα τὴ ζωὴ μας, ἀφανίζοντας τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ ὑπόστασή μας, μέσα σὲ σκοτάδι ὅμοιο μ' ἐκεῖνο τοῦ τάφου.

Ὁ θάνατος, συνέπεια τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, σημαίνει φθορά. Ἄφορᾶ στὸ σῶμα. Ἄφορᾶ καὶ στὴν ψυχὴ.

Διαλύει τὸ σῶμα «εἰς τὰ ἕξ ὧν συνετέθη», ἐπιστρέφοντας τὴ γῆ, «ἕξ ἧς ἐλήφθη», στὴ γῆ. Ἄν ὁ Μωρὶς Μπαρρὲς ἔγραψε ὅτι, ἔτσι, ὁ θάνατος «ἐξάνθρωπίζει τὴ γῆ», εἶναι ἓνα ἀπλὸ λεκτικὸ εὔρημα, ποὺ δὲν παρηγορεῖ.

Χειρότερος εἶναι ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀπώλειά της, ποὺ ἀπεργάζεται ἡ ἀμετανοησία, ἡ πώρωση. Μ' αὐτὴ τὴν ἔγνοια ὀνομάσθηκε «υἱὸς ἀπωλείας» (Ἰω. ιζ΄ 12), ὁ προδότης Μαθητής. Μὲ τὴν ἴδια ἔγνοια, πρέπει νὰ δοῦμε τὸν ἄσπλαγχο πλοῦσιο τῆς παραδολῆς ὀδυνώ-

μενο στὸν ἄδη. Δὲν εἶναι θάνατος ταυτόσημος μὲ τὴν ἀνυπαρξία. Εἶναι αἰώνια παρασμονὴ στὶς ἀνώφελες τύψεις.

Ἐξ ἄλλου, κάθε φορά που ἔχουμε τὴν αἴσθηση τῆς ζωῆς, μέσα στὸ χριστιανικὸ φῶς, ὑψώνεται πάλι ἐνώπιόν μας ἓνα πρόσωπο. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο μιᾶ, λίγο παρὰ κάτω, ὁ βασιλιάς - ποιητής: «Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμα μου' μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου (τὴν ὄψη σου) ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὁμοιωθήσῃμαι τοῖς καταδαινουσιν εἰς λάκκον» (Ψαλμ. ρμβ΄ 7).

Ἀπὸ τὴν ὄψη του, παίρνομε τὴ ζωὴ, ὅπως ἡ κτίση ἀπὸ τὴν ὄψη τοῦ ἡλίου.

Ἰσχύει γιὰ κάθε πιστὸν τὸ ἄσμα μᾶς μυστικὸπάθης ψυχῆς, τῆς Μετχίλδης ἀπὸ τὸ Μαγδεμοῦργο:

Μ' ἀνέθασες ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου
καὶ πάνω ἀπὸ τὸ διαβατάριχο εἶναι μου.

Ἄν Ἐκεῖνος μᾶς ἀποστραφῇ, ὁ θάνατος εἶναι ἤδη γεγονός. Πότε μπορεῖ νὰ μοῦ συμβῇ αὐτό; Ἄν γίνω ἀμετακίνητος στὸ κακό. Ἄν ἐπιμείνω σ' αὐτὸ ἀένα.

Διαβάζουμε στὸ «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ μου» τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης: «Ὅλοι ἀγαπᾶμε τὴ ζωὴ, ἀγωνιζόμεστε νὰ τὴ γεμίσετε μὲ χαρὰ. Καὶ ὅμως ἡ ζωὴ μας καταστρέφεται ἀπὸ τὰ διάφορα πάθη. Γιατὶ δὲν τὴν ἀναζητοῦμε ἐκεῖ ποὺ πράγματι ὑπάρχει, στὸν Κύριο». Καὶ ἄλλου, στὸ ἴδιο βιβλίο, πῶς συγκεκριμένα: «Στὴν Ἐκκλησία ἔγκειται ἡ πῶς γλυκεῖά μας ἐλπίδα καὶ προοπτικὴ, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χαρὰ μας. Ἐκεῖ ἀπαλλασσόμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἀγιαζόμεστε. Ἐκεῖ μᾶς ἀναγγέλλεται ἡ ἀλήθεια τῆς κοινῆς ἀνάστασης, ἡ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου. Ὅποιος ἀγαπᾶ τὴ ζωὴ, εἶναι ἐπόμενο ν' ἀγαπᾶ τὴν Ἐκκλησία μὲ ὅλη του τὴν καρδιά. Στὴν Ἐκκλησία θρίσκειται ὅτι τὸ καλύτερο, ὅτι

τὸ πῶς ὑψηλό, ὅτι τὸ πῶς ἀκριβό, ὅτι τὸ πῶς σοφό, ὅτι τὸ πῶς ἅγιο. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ οὐρανὸς ἐπὶ γῆς».

Ἡ Ἱστορία καὶ ἡ πείρα τοῦ καθενὸς τὸ μαρτυροῦν: ἡ ἀποστασία, μὴ γυρίζοντας σὲ ἀνάγκη, ἐπισύρει πολλές ὄψεις θανάτου, πού εἶναι τὰ «ὀφώνιά» τῆς (Ρωμ. στ' 23). Αὐτὴ τὴν ἀπουσία τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπουσία τῆς ζωῆς, τὴν λέμε ὀργή του. Δὲν ἀκριβολογοῦμε. Γιατὶ ὁ ἴδιος δὲν κάνει κακὰ, ὄντας ἀπόλυτα ἀγαθός. «Πειράζει ὁ Θεὸς οὐδένα», διδάσκει ἡ Γραφή (Ἰακ. α' 13). Τὸ ὅτι δὲν ἔχουμε πιά ἐπαφή μαζί του, εἶναι ἐπόμενο νὰ δῖνη τόπο σ' αἰσθήματα παγερά, σὲ γεγονότα φρικτά.

Ναί, ἡ Ἱστορία καὶ ἡ καθημερινὴ πείρα τὸ δοοῦν. «Λίθος ἐκ τοίχου δοῆσεται καὶ κάρθαρος ἐκ ξύλου φθέγγεται», θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε μαζί μὲ τὸν Προφήτη (Ἀδδ. β' 11) κάθε φορά. Ὅλα γύρω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο —καὶ μέσα του— μνηοῦν τὸν θάνατο, τὴν πικρὴ αὐτὴ κατάληξη τῆς ἀνομίας.

Μὰ ἀλήθεια, ὁ Κύριος δὲν θυμώνει; Δὲν πληρώνει μὲ ποινὲς φοβερὲς τὴν ἀσέβεια ἐδῶ κάτω; Τότε, πῶς νὰ ἐρμηνεύσης χωρὶα τῆς Γραφῆς —καὶ εἶναι πλήθος— πού μιλάνε ἄμεσα γιὰ τὸ ξέσπασμα τῆς ἀποδοκιμασίας

του; Ὅπως, γιὰ νὰ περιορισθοῦμε σ' ἓνα παράδειγμα ἀπὸ τὰ λιγότερα γνωστά: «Ἀπεκαλύφθη θεμέλια τῆς οἰκουμένης ἐν τῇ ἐπιτιμῆσει Κυρίου, ἀπὸ πνοῆς πνεύματος θυμοῦ αὐτοῦ» (Β' Βασ. κδ' 16).

Ἀφήγει νὰ ἐπέλθουν γεγονότα ἀνεπιθύμητα. Μάστιγες. Συγκλονισμοὶ ἀκόμη καὶ τῆς ἄφυχης κτίσης. Μὲ διπλὴ προοπτικὴ: γιὰ ν' ἀναγῆσουν ὅσοι εἶναι ἀκόμα ἐφικτοὶ νὰ νιώσουν τὴν ἀνάγκη του καὶ γιὰ νὰ προγευθοῦν ἄλλοι, οἱ ἀδιόρθωτοι, ὅτι τοὺς περιμένει στὸν ἄλλο κόσμο, τὸν δεύτερο θάνατο.

Φύλαξέ με, Ζωοδότῃ, ἀπὸ τοὺς θανάτους αὐτοῦς. Εὐσπλαγχε, μὴν ἀποκάνης μαζί μου. Ἀξίωσέ με, μὲ τὸ ἄπειρο ἔλεός σου, νὰ μὴν ὑπαχθῶ σ' ἐκείνους πού ἔκαναν ἕναν Ἅγιό σου νὰ νιώθῃ ἄσχημα, γράφοντας: «Ὅταν φέρνω στὸν νοῦ μου τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅσους εἶναι κατ' ὄνομα μόνο χριστιανοί, νιώθω φόβο καὶ οἶκτο. Φόβο, ἀναλογιζόμενος ὅτι θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ δῆματος τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν Ἡμέρα τῆς Κρίσης. Καὶ οἶκτο, γιατί βλέπω ἕνα πλῆθος λεγομένων χριστιανῶν, πού μόνοι τους στερήθηκαν τὴ σωτηρία καὶ κινδυνεῖται ἐκούσια πρὸς τὴν αἰώνια Κόλαση» (Ἰω. Κρονστ., ὁ.π.).

ΓΡΑΨΤΕ ἘΝΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

Ἐσὺ πού διαβάζοντας τὴν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ὠφελεῖσαι:

- * Σύστησέ τη σ' ἓνα συνάδελφο ἢ γνωστό, σ' ἓνα γείτονα ἢ συγγενή σου.
- * Ἀφοῦ τὴ διαβάσης, μὴ τὴν πετάς. Πρόσφερε τὴν σὲ κάποιον.
- * Γράψε ἓνα καινούργιο συνδρομητή. Μὲ μικρὴ δαπάνη, κάνεις τὸ καλύτερο πνευματικὸ δῶρο, πού θὰ θυμίζῃ τὴν ἀγάπη σου γιὰ ἓνα ὀλόκληρο χρόνο.
- * Συμπλήρωσε καὶ στείλε μας μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ τὸ ἀντίστοιχο ποσὸ (Ἰασιῶ 1, Ἀθήνα - 140) μαζί μὲ τὸ ἐξῆς :

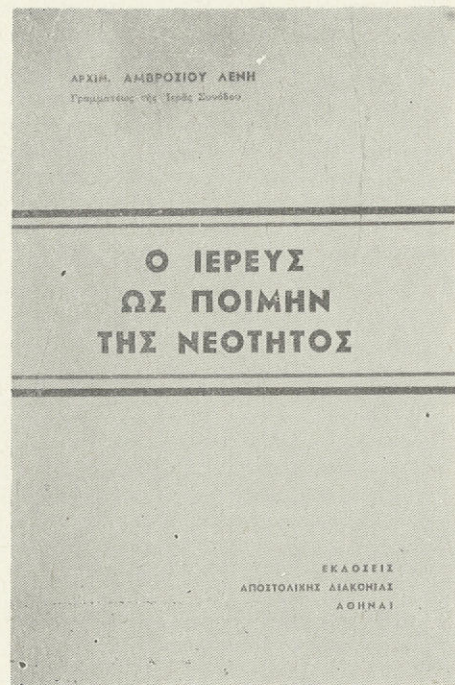
ΔΕΛΤΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

Ὄνοματεπώνυμο

Διεύθυνσι κατοικίας

Πόλι ἢ χωριό Ταχ. τομέας

- * Ἐτήσιες συνδρομές: Ἐσωτερικοῦ δρχ. 200. Ἐξωτερικοῦ: Εὐρώπη, Ἀφρικὴ, Ἑγγὺς Ἀνατολὴ καὶ Κύπρου \$ 15 (δρχ. 720). Ἀμερικὴ, Ἀπὼ Ἀνατολὴ καὶ Αὐστραλία \$ 20 (δρχ. 960).

Προσηλυτισμός: ή "άγνή λατρεία,, τῶν χιλιαστῶν

Τοῦ Πρεσβυτέρου
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

2

«Όταν ένας αφιερώνει τήν ζωή του στον Ίεχωβά Θεό τώρα, αυτό είναι ένα ζήτημα συνεχούς υπηρεσίας», αναφέρει ή «Σκοπιά» «δέν σημαίνει απλῶς νά ἐκτελου- με λίγη υπηρεσία τότε - τότε», συνεχίζει, «ή υπηρεσία σας στον Ίεχωβά Θεό είναι ή λατρεία σας... πρέπει νά λέτε στους άλλους τί ἔχει κάμει ὁ Θεός σας» (Σκοπιά 1954, σελ. 27).

Ἀλήθεια, τί ἔκαμε ὁ «Ίεχωβά» σύμφωνα μέ τήν ἀν- τίληψι τῆς ἐταιρίας τοῦ Μπροϋκλιν; Ἰδρυσε τή λεγό- μενη «κοινωνία τοῦ νέου κόσμου», δηλαδή τή χιλιαστική ὁργάνωσι' ὅποιος ἐγκαταλείψει τήν Ἐκκλησία καί ἐντα- χθῆ σ' αὐτή τήν «κοινωνία», θά σωθῆ ἀπό τήν κατα- στροφή, ἀπό τόν «πόλεμο τοῦ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος», ἀπό τή μεγάλη σφαγή μέ πρωταγωνιστή τόν Χριστό! Ἀντίθετα: ὅποιος φανεῖ πιστός στήν Ὀρθοδοξία, αὐτός θά ἐκτελεσθῆ χωρίς ἔλεος στον Ἀρμαγεδῶνα ἀπό τόν «σφαγέα» Χριστό!! Καί ή σφαγή αὐτή θά ξεσπάση πολύ σύντομα.

Βέβαια ὅλα αὐτά γίνονται δύσκολα πιστευτά ἀπό κά- θε χριστιανό, πού είναι κάπως πληροφορημένος γιά θέ- ματα πίστεως. Γι' αὐτό καί ή ἐταιρία «Σκοπιά» διδάσκει τούς χιλιαστές νά χρησιμοποιοῦν μία καλῶς μελετημένη μέθοδο πλύσεως ἐγκεφάλου, μιᾶ ἐπεξεργασία, ή ὅποια ἀν ἐφαρμοσθῆ, εἶναι ἱκανή τελικά νά ἐξουδετερώσῃ κάθε ἀντίδρασι. Φυσικά δέν χρειάζεται νά υπογραμμίσουμε πῶς στά πρώτα στάδια καί ιδιαίτερα στήν πρώτη ἐπαφή τὸ θῆμα δέν υποψιάζεται ἀπολύτως τίποτε ἀπό ὅλη τήν πλεκτάνη καί πέφτει στίς πρώτες παγίδες τῆς «Σκοπιάς», μέ ἀποτέλεσμα νά «πιστέψῃ» στό τέλος πῶς ὁ Χριστός γίνεται «σφαγέας» καί πρόκειται νά «κατασφάξῃ» ὅλους τούς μή χιλιαστές!

Όταν ὅμως πρόκειται γιά ἀκατατόπιστα καί εὐκο- λόπιστα ἄτομα, τὸ ἔργο αὐτὸ γίνεται εὐκολώτερα, γιατί δέν ἐφαρμόζεται μόνο ὁ «δόλος», τὸν ὅποιο προβλέπει ὁ νόμος, προκειμένου νά χαρακτηρίσῃ μιᾶ ἐνέργεια προ- σηλυτισμό, ἀλλά καί ή ψυχολογική πίεσι.

Ἰστέρα ἀπὸ τίς πρώτες ἐπαφές, ἀφοῦ δημιουργηθῆ τὸ κατάλληλο κλίμα «ἐμπιστοσύνης», τὰ ἄτομα αὐτὰ προ- τρέπονται νά ἐγκαταλείψουν τήν ὀρθόδοξο πίστι καί ἀ- πειλοῦνται πῶς ἀν δέν τὸ κάνουν θά σφαγοῦν καί μά- λιστα σὲ πολὺ σύντομο χρονικὸ διάστημα.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ στους χιλιαστές· αὐτὰ πρέπει νά λέγουν στὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων· πῶς ὁ Θεός ἰδρυσε τὸ «μοναδικὸ καταφύγιο» γιά τήν ἀνθρω- πότητα: τὴ χιλιαστικὴ ὁργάνωσι. Ὅποιος μπῆ μέσα στὸ «καταφύγιο» αὐτὸ θά σωθῆ ἀπὸ τὴ σφαγή!

Ἀλλὰ ἐκεῖνος πού θά μπῆ στὸ «καταφύγιο», πρέπει νά δραστηριοποιηθῆ σὲ ἔργο «συνεχοῦς υπηρεσίας»· πρέ-

πει καί ἐκεῖνος νά πηγαίη στὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων, νά «λέη στους άλλους τί ἔχει κάμει ὁ Θεός του» αὐτὸ εἶναι «ή λατρεία του» (Σκοπιά 1954, σελ. 27).

Χωρὶς αὐτὴ τὴ «συνεχῆ υπηρεσία», δέν υπάρχουν ἐλπίδες νά τούς «σώσῃ ὁ Ίεχωβά», γιατί ἀπὸ τὴ φοβε- ρὴ «σφαγή» θά σωθοῦν μόνο οἱ «λάτρεις του». «Ἡ δρα- στηριότητα των εἶναι ή λατρεία των πρὸς τὸν Ὑψιστον», ἀναφέρει ή ἐταιρία καί καταλήγει: «Δέν ὑπάρχει θέσις γιά ἓνα ἄτομο στήν ὁργάνωσι τοῦ Θεοῦ, ἐκτὸς ἀν λα- τρεύῃ τὸ Θεό. Ἄν παύσῃ νά λατρεύῃ, ἀποσπᾶ τὸν ἑαυ- τὸν τοῦ ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι» (Σκοπιά 1953, σελ. 36).

Καί οἱ χιλιαστές πού ζήτησαν νά τούς ἐπιτραπῆ ή ἴδρυσι εὐκτηρίου οἴκου στήν Ἀθήνα; Αὐτοὶ δέν ἀπο- δεικνύεται πῶς ἀσκοῦν προσηλυτισμό!, ἐλέχθη ἀπὸ ἐπί- σσημη Ἀρχή. Μά ἀφοῦ θέλουν νά ἰδρῦσουν χιλιαστικὸ εὐκτήριο οἶκο, πῶς εἶναι δυνατόν νά ἀρνοῦνται τὸ χι- λιαστικὸ τρόπο «λατρείας καί λειτουργίας»; ή «λατρεία» αὐτὴ ταυτίζεται μέ τὸν προσηλυτισμὸ καί μάλιστα μέ τὴ νομικὴ ἔννοια τοῦ ἔρου!

Μήπως «ἔπαυσαν νά λατρεύουν τὸν Ίεχωβά», νά ἀσκοῦν τὴν «λατρεία των πρὸς τὸν Ὑψιστον» μέ τὸν χι- λιαστικὸ τρόπο; Αὐτὸ δέν εἶναι δυνατόν, γιατί οἱ ἀνθρω- ποι αὐτοὶ ζήτησαν νά ἰδρῦσουν εὐκτήριο οἶκο σὲ οἴκημα πού ἀνήκει στὴ μετοχικὴ ἐταιρία «Σκοπιά» τῆς Πενσυλ- δανίας, ἀρα δέν ἔχουν «ἀποσπάσει τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι»! Ἀλλὰ ἀφοῦ ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα, τότε ἐπιθυμοῦν νά «λατρεύουν τὸν Ίεχωβά» μέ τὸν τρό- πο τῆς «Σκοπιάς», δηλαδή μέ τὸ ἔργο τοῦ προσηλυτι- σμοῦ· δέν ἔχουν «ἀποσπάσει τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι»· ή ὁργάνωσι τοὺς ἀναγνωρίζει ὡς «λατρευτὰς τοῦ Ίεχωβά».

Μά οἱ ἀνθρωποι δήλωσαν πῶς δέν κάνουν προσηλυ- τισμό! Ἄν αὐτὸ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, τότε ἀφοῦ ἔπαυσαν νά «λατρεύουν τὸν Ίεχωβά», ἀπόσπασαν «τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι». Ὅμως ἐμεῖς τούς βλέπουμε μέσα στήν ὁργάνωσι, μάλιστα τὴν ἀντιπροσω- πεύουν· εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι ἀπὸ τὴν ἐταιρία νά υπο- θάλουν αἴτησι καί νά ζητοῦν τὴν ἴδρυσι εὐκτηρίου οἴ- κου. Μὲ ἄλλα λόγια ή δήλωσι τους ὅτι δῆθεν δέν ἀσκοῦν προσηλυτισμὸ εἶναι ψευδής!

Ἀλλὰ εἴπαμε: «Ἀφοῦ οἱ ἀντιχριστιανικοὶ λύκοι», δη- λαδὴ ή ἑλληνικὴ κυβέρνησι μέ τὸ Σύνταγμά της, «κη- ρύττον πόλεμον ἐναντίον τῶν προβάτων καί ἐκλέγουν νά γίνουν στήν πραγματικότητα "θεομάχοι" εἶναι κατάλ- ληλο τὰ ἄκακα "πρόβατα" νά χρησιμοποιοῦν στρατηγι- κὴ πολέμου ἀπέναντι τῶν λύκων χάριν τῶν συμφερόντων τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ... ὁ Θεός δέν μᾶς υποχρεώνει νά δεῖ- ξομε δλακεία προβάτων καί νά γίνωμε παίγνια στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ πού μᾶς πολεμᾶ» (Σκοπιά 1956, σελ. 159).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

394. Μερικοί ιερείς συνηθίζουν να εὐλογοῦν τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγιασμοῦ κατὰ τὰ εἰρηνικά, ὅταν λέγεται τὸ «Ἰπέρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Εἶναι τοῦτο ὀρθόν; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Φ. Α.).

Τὰ εἰρηνικά εἶναι προτροπές τοῦ διακόνου, ἢ ἐλλείψει αὐτοῦ τοῦ ἱερέως, πρὸς τὸ λαόν, καὶ θέτουν τὰ θέματα, πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ συντονισθῇ ἢ προσευχῇ τῆς κοινότητος ἀνάλογα πρὸς τὴν τελουμένη ἱεροπραξία. Δὲν εἶναι εὐχές - δεήσεις γιὰ τὸν καθαγιασμὸ τοῦ «εἶδους» τοῦ μυστηρίου ἢ τῆς ἱεράς τελετῆς. Τέτοιες διακονικὲς προτροπές ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, ὄχι μόνο στοὺς ἁγιασμούς, ἀλλὰ καὶ στὸ βάπτισμα, στὸ γάμο, στὸ εὐχέλαιο, στὰ ἐγκαινία τοῦ ναοῦ κ.λπ. Πουθενὰ ὅμως δὲν ἔχουν καθαγιαστικὴ ἔννοια. Παντοῦ εἶναι προτροπές πρὸς προσευχὴ καὶ δὲν συνοδεύονται μὲ ἱερατικὴ εὐλογία. Ἡ σταυροειδῆς εὐλογία μὲ τὸ χέρι τοῦ ἱερέως, ἢ «σφραγίς», συνοδεύει μόνο τὴν ἐπίκλησι τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὴν ἱερατικὴ εὐχὴ καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν ἔχει καθαγιαστικὸν χαρακτήρα. Οἱ ἄκκιρες εὐλογίες ἐξασθενοῦν τὴ σημασία τῶν λόγων τῆς ἐπίκλησεως καὶ τῆς εὐλογίας, πού γίνεται κατ' αὐτούς, καὶ προκαλοῦν ἀπαράδεκτη λειτουργικὴ καὶ δογματικὴ ἀκόμη σύγχυσις.

Τὴν ἐν προκειμένῳ ἐκκλησιαστικὴν παρόδοσι κωδικοποιεῖ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πού ἐπανειλημμένως ἀναφέρεται στὸν καθαγιασμὸ πού γίνεται «σφραγίδι σταυροῦ καὶ ἐπικλήσει τοῦ Πνεύματος» ἢ «σφραγίδι καὶ ἐπικλήσει Πνεύματος ἁγίου» (Ἐρμηνεία... 86, 88). Καὶ ἀναλυτικώτερα διδάσκει: «Πάσας τὰς θείας τελετὰς τῇ προσευχῇ τοῦ ἱερέως ἐν θείᾳ ἐπικλήσει καὶ τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι τὴν τελείωσιν πιστεύομεν δέχεσθαι κατὰ τὴν θείαν παράδοσιν» (Ἐρμηνεία... 88). Ἡ ἐπίκλησις δὲ ἐδῶ, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα παράλληλα, δὲν θρίσκειται στὰ διακονικά, ἀλλὰ στὴν ἐπακολουθοῦσα ἱερατικὴ εὐχὴ. Καὶ συγκεκριμένα στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ στὴν μὲν συνηθεστέρα καθαγιαστικὴ εὐχὴ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῇ δουλῇ...» γίνεται στὴ φράσι: «Αὐτὸς οὖν, φιλόνηρωπε βασιλεῦ, ... καὶ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου μεταλήψεώς τε καὶ ραντισμοῦ τὴν σὴν εὐλογίαν ἡμῖν κατάπεμψον», στὴν ὁποία ἀπὸ μερικὸς ἱερεῖς προστίθεται «καὶ ἁγιάσον τὸ ὕδωρ τοῦτο τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ» γιὰ νὰ εἶναι σαφέστεροι οἱ λόγοι τῆς ἐπικλήσεως (Μικρὸν Εὐχολόγιον, ἐκδ. Ε. Σκάρπα - Μ. Σαλιβέρου). Στὴν ἄλλη εὐχὴ πού χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς προηγουμένης ἀπὸ πολλοῦς («Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος, ὁ ἐν Τριάδι ἁγία...») ἢ ἐπίκλησι σαφῶς ὑπάρχει στὴ φράσι: «Αὐτὸς οὖν, φιλόνηρωπε δέσποτα, πάρεσο καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος καὶ ἁγιάσον τὸ ὕδωρ τοῦτο».

Στὶς καθαγιαστικὲς αὐτὲς φράσεις στὰ ἐντυπα καὶ σὲ χειρόγραφα σημειώνεται «ἐκ γ'» γιὰ νὰ συνοδεύσουν τὴν τριπλῆ —κατὰ τὸν τύπο τῆς ἁγίας Τριάδος— ἱερατικὴ σταυροειδῆ εὐλογία, ἐνῶ σὲ μερικὰ χειρόγραφα σημειώνεται μέσα στὸ κείμενο ἢ στὸ περιθώριο ἕνας κόκκινος σταυρός.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἔγινε νομίζω σαφὲς πὼς μόνο στὸ σημεῖο αὐτὸ —στὴν ἐπίκλησι τοῦ ἁγίου Πνεύματος— καὶ πουθενὰ ἄλλου δὲν γίνεται ἡ εὐλογία τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν τέλεσι τοῦ ἁγιασμοῦ.

Ἀλληλογραφία

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Φ. Α.

Μὲ τὸ θέμα τῆς παραλείψεως τῆς καθαγιαστικῆς εὐχῆς τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ κατὰ τὴν τέλεσι περιστατικῶν ἀκολουθιῶν ἀσχοληθήκαμε διεξοδικὰ στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 16 ἐρώτησι. Τὸ ἐπαναλαμβάνουμε καὶ τώρα ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτη αὐτὴ ἢ παράλειψι. Ἐφ' ὅσον θέλουμε νὰ ἔχουμε ἁγιασμὸ ὕδατος πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ λεχθῇ ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ τοῦ ἁγιασμοῦ μὲ τὴν ἐπίκλησι τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν κατ' αὐτὴ σταυροειδῆ εὐλογία τοῦ ὕδατος διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως. Ὅλα τὰ ἄλλα πού προηγούνται καὶ ἐποῦνται εἶναι δευτερεύοντα στοιχεῖα, πού μπορεῖ νὰ συσταλοῦν ἢ καὶ νὰ παραλειφθοῦν καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἁγιασμὸς μόνο μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐχὴ. Ποτὲ ὅμως δὲν ἐννοεῖται ἁγιασμὸς τοῦ ὕδατος χωρὶς αὐτὴν, ἔστω καὶ ἂν λεχθοῦν καὶ ψαλοῦν ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ἀκόμη περισσότερα. Τὸ νερὸ δὲν ἀγιάζεται οὔτε μὲ τὰ εἰρηνικά οὔτε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας οὔτε μὲ τὴν κατάδυσι σ' αὐτὸ τοῦ σταυροῦ. Τὸ λέμε καὶ πάλι μὲ παρρησία ὅτι αὐτὴ ἢ ἀκολουθία, ἀπὸ τὴν ὁποία λείπει ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ, δὲν εἶναι ἁγιασμὸς. Ἄν κατὰ τίς περιστατικὲς ἀκολουθίας ὁ διαθέσιμος χρόνος εἶναι συνεσταλμένος καὶ ὑπάρχει ἀνάγκη συντομύσεως τῆς ἀκολουθίας, αὐτὸ δὲν μπορεῖ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀφαίρεσι τοῦ καιρίου τῆς στοιχείου. Ἄν πάλι ἡ γνωστὴ καθαγιαστικὴ εὐχὴ θεωρεῖται ἄσχετη καὶ μεγάλη —καὶ ὁμολογουμένως εἶναι— ὑπάρχουν ἄλλες ἀρχαίες σύντομες καὶ περιεκτικώτατες εὐχές πού μποροῦν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν. Τότε δημοσιεύσαμε μίαν («Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ μικρὸν ὕδωρ...»). Στὸ βιβλίον «Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ», Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 51, ἔχουν δημοσιευθῆ ἄλλες δύο θαυμάσιες καὶ σύντομες εὐχές ἀπὸ ἀρχαία χειρόγραφα. Τὸ «Μικρὸν Εὐχολόγιον» ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Διακονίας, πού ἐπικαλοῦνται ὅσοι κάνουν τὴν παράλειψι αὐτὴ δὲν ἐννοεῖ, οὔτε εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἐννοῖ, τὴν παράλειψι τῆς καθαγιαστικῆς εὐχῆς. Ὑπάρχει ὅμως ὁμολογουμένως μιὰ ἀσάφεια, πού πρέπει νὰ διευκρινισθῇ γιὰ νὰ ἀποφεύγονται οἱ καταστρεπτικὲς γιὰ τὴν ἀκολουθία παρερμηνεῖες.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Δότειρα χαράς.

ΤΩΡΑ ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟ μὲς ἀπὸ τὶς δυὸ Παρακλήσεις πὸν ψάλλονται σὶς ἐκκλησίες, τὴ Μικρὴ καὶ τὴ Μεγάλῃ, κατασκευατικὰ ἀριστουργήματα τῆς βυζαντινῆς ὑμνωδίας, οἱ πιστοὶ νιώθουν βαθύτερα τὸ δεσμὸ πὸν τοὺς συνδέει μὲ τὴ Μητέρα τους καὶ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, τὴν εὐλογημένη Μαρία.

Ἐσχόνοντας ἐνώπιόν της τὰ αἰσθήματα πὸν τρέφουν πρὸς Αὐτήν, τὴν πρώτη «μετὰ Θεῶν» ἐλπίδα καὶ καταφυγὴ τους, βρίσκουν παρηγοριὰ καὶ στήριξη. Ἡ γλυκεία μας Παναγία εἶναι τὸ μεγάλο ἀντιστῆλ σὶς δοκιμασίες τοῦ βίου. Ἐκείνη πὸν δὲν ἀφήνει κανένα ἀπὸ τὰ κατὰ χάριν τέκνα της νὰ καταποντισθεῖ. Ἡ μεσίτρια μεταξὺ ἐκείνων καὶ τοῦ Υἱοῦ της. Ἡ δότειρα τῆς χαράς του, ἡ «δεξαμένη τὸ πλήρωμα» αὐτῆς τῆς χαράς.

Ἀναπληρωτῆς κενοῦ.

Ο,ΤΙ ΚΕΝΟ ΑΦΗΝΕΙ ἡ ἁμαρτία, τὸ ἀναπληρώνει συνήθως ἡ θεία Χάρη. Αὐτὸ συνέβη καὶ σὶν κύκλο τῶν Δώδεκα Μαθητῶν. Ἐξέπεσε ὁ Ἰσκαριώτης Ἰούδας. Ἀλλὰ ἡ θέση του δὲν ἔμεινε ἄδεια. Τὴν κατέλαβε, κατόπιν κλήρου, «θεῖα δὲ ψήφω καὶ βουλῇ», ὁ Μαιθίας, ἕνας ἀπὸ τοὺς Ὁ Ἀποστόλους (Πράξ. α' 15-26).

Κατὰ μίαν ἀρχαία παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, κήρυξε τὸ θεῖο λόγο ἀρχικὰ σὴν Ἰουδαία, κατόπιν δὲ σὴν Αἰθιοπία, ὅπου καὶ ἐπέστειψε τὸ βίον μὲ τὸ μαρτύριο. Κατὰ μίαν ἄλλη παράδοση, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον σὴν Σεβαστιούπολη, κατὰ τρίτη δὲ σὴν Ἱερουσόλυμα. Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν ἔνδοξον μνήμη του σὶς 9 Αὐγούστου.

«Τίς ἀντιστήσεται μοι;».

ΣΤΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ ΜΑΣ, οἱ ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας, ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, δοκιμάζονται σκληρά. Οἱ ἀντίθεες ἰδέες καὶ τὰ κατεστημένα τους ἐμφανίζουν τόση δύναμη, ὥστε ἐνοσταλάζεται σὴν εὐσεβῆ ψυχῇ ἡ αἰσθησις ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀποκλεισμένο ἀπὸ παντοῦ. Αὐτὴ ἡ αἰσθησις ὅμως, καρπὸς τοῦ πονηροῦ πνεύματος, εἶναι ψευδαίσθησις. Ἡ πίστις τὴν ὑποσκελίζει. Ἡ πίστις σὶν Θεό, πὸν εἶπε, ὄντας πάντα ὁ μόνος παντοδύναμος: «Τίς ἐστὶν ὁ ἐμοὶ ἀντιστάς; Ἡ τίς ἀντιστήσεται μοι καὶ ὑπομενεῖ, εἰ πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανῶν ἐμῇ ἐστίν;» (Ἰωβ μα'

2-3). Ποιὸς μπορεῖ νὰ μοῦ ἀντισταθεῖ καὶ θὰ μείνει σὴν θέση του, ἀφοῦ ἡ ὑψήλιος εἶναι δική μου;

Τὸ ἀπέδειξαν ὅλοι οἱ καιροί. Κάθε φορὰ πὸν ἡ Ἐκκλησία ὑπέστη ἐπιθέσεις ἀπὸ ἐχθρούς, ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου δὲν ὑπῆρξε ὀριστικὰ ἐναντίον της. Ἡ τελευταία λέξη ἦταν πάντα τοῦ Κυρίου.

Ἐκκλησιολογικὰ ἄνθη.

Ο ΑΓΙΟΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ (Β' αἰ.), ἐπίσκοπος Λουγδούνου (κατοπινῆς Λυών, Γαλλία), πὸν τὴ μνήμη του γιοράζουμε σὶς 23 Αὐγούστου, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ὄραϊες πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἀρχαίου χριστιανισμοῦ. Ἐλληνας τὴν καταγωγῇ (Μικρασιάτης), ἔλαμψε σὶν δυτικὸν κόσμον ὡς ἐξάιρετος ποιμένας καὶ διδάσκαλος, ἐπαληθεύοντας τὸ ὄνομά του μὲ ἕνα κατ' ἐξοχὴν εἰρηνικὸν ἔργο μέσα σὴν καθόλου Ἐκκλησία.

Ἀπὸ τὰ ὅσα ἔγραψε γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας, παραθέτουμε ἐδῶ μιὰ μικρὴ ἀνθοδέσμη:

Τὴν Ἐκκλησία δὲν τὴν ἀποτελοῦν μόνο τὰ ἀνθρώπινα μέλη της, ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα πὸν φυλάγονται σ' αὐτὴν καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πὸν ποτε δὲν τὴν ἐγκαταλείπει. Ἡ ὀρθὴ πίστις, ὁ πολῦτιμος αὐτὸς θεσσαυρὸς τῆς Ἐκκλησίας, παραδίδεται μὲ τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα. Ἀντιλοῦμε αὐτὴ τὴν πίστις μὲς ἀπὸ τὴ γραπτὴ (κατ' ἐξοχὴν τὴ Βίβλο) καὶ τὴν ἄγραφη Παράδοσι. Τὸ Ἐδαγγέλιον εἶναι «τετρακόμορον», ἐνὶ δὲ πνεύματι συνεχόμενον». Ἡ Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κήρυγμα τῆς ἀλήθειας μοναδικῆ, πὸν φέγγει σὴν οἰκουμένην, ὅπως μοναδικὸς εἶναι καὶ ὁ ἥλιος πὸν φωτίζει τὸν κόσμον.

Ὁ μεγάλος διδάχος.

Ο ΣΟ ΠΕΡΝΟΥΝ τὰ χρόνια, πιὸ λαμπρὸ φέγγει σὶν στερῶμα τῆς ἐθνικῆς μνήμης τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, πὸν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πρὶν λίγα χρόνια, τὸ κατέγραψε μεταξὺ τῶν Ἁγίων (24 Αὐγούστου).

Καὶ δικαίως. Γιατὶ τὸ ἔργο πὸν ἐπετέλεσε γιὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ Γένους, πρὶν ἀπὸ τὴν Παλιγγενεσία τοῦ 21, σφραγίζοντάς το μὲ τὸν τίμιον μαρτυρικὸν του θάνατον († 1779), καθὼς μελετᾶται ὀλοένα, ἀποδεικνύεται μεγαλύτερον. Ὅντως, κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὴν τουρκοκρατία δὲν φθάνει τὸν Κοσμᾶ σὲ ἀπόδοσις ἀποστολικῆ καὶ τέλεια ἀντιτοιχία βίου καὶ κηρύγματος. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν μεγάλος διδάχος τοῦ λαοῦ μας. Καὶ τότε πὸν ζοῦσε καὶ κατόπιν, μὲς ἀπὸ τὰ γραπτὰ κατάλοιπα τῶν κηρυγμάτων του.